

interkom

ČS FANDOM

informační
servis
fandomu
7-8/2015

Takových 300 čísel

Máme tu další výročí. Tenhle Interkom má pořadové číslo 300, stejné jubileum v tomto roce oslavil i náš mladší soupeřník, dřívě Ikarié, dnes XB-1.

Stalo se takovou tradicí našeho časopisu připomenout si každých padesát čísel, že „ještě jsme tady“. Vzniklo to asi už v době prvního výročí, kdy v padesátem Interkomu vyšel obrázek koupající se krásky, vizte stranu 1 dole.

Padesát čísel, to je při naší periodicitě zhruba šest let. Ano, v poslední době vycházíme zhruba jako šestinedělník, jednak to rychleji nestihám, potom proto, že na víc stávající předplatné nestačí, ale hlavně proto, že při současném životním tempu by mnoho čtenářů nestihlo častěji vycházející časopis přečíst, vycházím ze své zkušenosti s Pevností a Ikarií XB-1, často když donesu nové číslo, zjistím, že jsem to minulé ještě nestihl otevřít.

Tak to za sebou máme opáčko pro nové odběratele (to jest ty tak od roku 2000), staří psi tohle všechno vědí, ale při jejich věku už to možná zapomenuli, takže ani jim připomenutí nic moc neuškodí.

Tak a teď k tomu, k čemu se občas jubilea využívají, zamysleme se společně, jak dál (a zda vůbec).

Napište mi, co vám Interkom v této formě, jak vychází, dává, zda stojíte o to, aby vycházel dál jako papírový časopis, nebo byste dali přednost přechodu na Internet, což by vám umožnilo komentovat články a přidávat své vlastní příspěvky.

V každém případě uvítáme, když nás upozorníte na své texty, které vyšly jinde, hlavně v novinách a časopisech, ale i na webu, samozřejmě nejlépe na ty, o nichž máte za to, že by neměly být zapomenuty. O SF a fandomu vzniká například každý rok několik diplomových prací, a Interkom často slouží jako vodičko pro výběr zpracovávaných materiálů.

Asi by byla možná i nějaká hybridní forma, ale jen taková, že bych s tím neměl víc práce než nyní. :-)

Třeba tak, že bychom došlé články vystavovali na našich stránkách, čtenáři by je komentovali a doplňovali, případně upozorňovali na podobné či související texty a pak, až by se sešlo dost materiálu, bychom vydali papírové vy-

dání s korekturou a nejzajímavějšími komentáři. Pokud by se to dařilo, odpadla by částečně nevýhoda papírového vydání, totiž zpoždění proti webovým časopisům a papírové vydání by bylo asi tak aktuální jako doposud. :-)

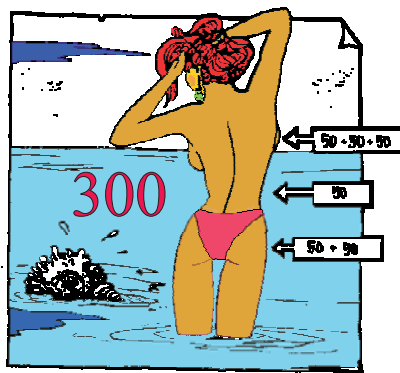
Váš šéfredaktor

OBSAH

Takových 300 čísel	1
Čtenářův průvodce po Interkomu	2
Hvězdný bulvár	3
B. Strugackij: Bezmocní tohoto světa	6
O víře a předběžné opatrnosti	7
Isaac Asimov pětadevadesátiletý	8
Ekonomie není pro gentlemany	11
Fantasy bez magie	13
Alexandra Pavelková: Údolí l'alií	14
Svítky z Londýnského mostu	15
Hellboy v horách čarodějnic	16
O svlékání z kůže, hlavě piráta a mateřském znaménku	17

Robert E. Howard: Meč s fénixem a jiné povídky	17
Před devadesáti lety zemřel Henry Rider Haggard	20
Čtenářský deník	23
Civilizační šok ²	25
Nominace CKČ 2015	27
Časem s vědou – červenec/srpen	28
Z astronomického omylníku	29
Filipínský plav	30
Cony	30
DOGMA	31
Eurocon a Worlcon	32

Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Jubilejní číslo je hotovo, vychází trochu se zpožděním, po týdnu intenzivní práce (opět) zjišťuji, že nejhorší na tom je přinutit se začít, pak už mě to docela baví, na druhou stranu, kdybych se přinutil před měsícem, neměl bych ještě texty a články, ze kterých aktuální číslo skládáme...

Ivo Fencel nám připomíná dvě výročí, před devadesáti lety zemřel Henry Rider Haggard a přes pětadevadesát roků se narodil Isaac Asimov. Že je tento autor stále inspirativní, dokládá i článek Pavla Kohouta *Ekonomie není pro gentlemany*, který mnohokrát odkazuje k autorovi Nadace, přestože se hlavně věnuje hořkému intelektuálnímu sporu amerického ekonoma Paula Krugmana a britského historika Nialla Fergusona, jenž by mohl symbolizovat rozdělení západní civilizace.

Martin Gilar nás tentokrát místo po USA provede čínským vědeckým centrem, jak jej zažil v roce 2011, a prozradím, že příště se s ním projdeme i po velké Čínské zdi.

Konstantin Šindelář recenzuje knihu Borise Strugackého *Bezmocní tohoto světa*, která by již brzy měla vyjít v Tritonu.

Jan Vaněk, jr. nám poskytl svůj obžalovací spis pro anketu Skřípec, ve kterém odhaluje překladatelský plagiát knihy Meč s fénixem a jiné povídky.

Dvojrecenze Martina Šusta a Pavla Mandyse se věnuje jubilejnímu desátému svazku Hellboye.

Čtenářský deníček šéfredaktora románu *Bohyně malých vítězství* o Kurtu Gödelovi a jeho ženě Adele, sci-fi *Poslední policajt* a pornograficko-gastronomicko-filozofickému thrilleru *Mlýn na mumie*.

Zase to předplatné – dvě historky

O prázdninách nám napsal jeden (bývalý) odběratel, že mu stále chodí Interkom, přestože letos neposlal předplatné, měl za to, že tím dostatečně vyjadřuje svou vůli tento rok již časopis číst jen na Internetu. Přišlo mi to zábavné, protože asi týden předtím naopak dorazila jedna opožděná platba, zdravíme do Starého Sedla :-)

Přimělo mě to ale kouknout do seznamu, jak jste na tom s platební morálkou, a vidím, že se k placení nedostala ještě pěkná řada čtenářů. Dejte mi vědět, pokud to špatně chápu, že jste jen zapomněli a také mi chcete říci, že už vás IK tolik nebere.

Na první straně vybízím k diskusi o budoucnosti Interkomu, a přesto že se tam o finanční stránce věci nezmiňuji, je tato stále důležitější. Opět se nám zdálo pošťované, zvláště na Slovensko, příští rok se asi se slovenskými odběrateli dohodnu, že jim IK budu posílat na Kindle adresu a papírová vydání (budou-li tedy jaká) dostanou na jedinou na Fénixconu.

A na tomto místě děkuji našim sponzorům, bez kterých by vydávání Interkomu bylo ztrátové, a samozřejmě též našim autorům, kteří nedostávají žádný honorář.

Zdeněk Rampas

Přivítejme Přebor autorů fantastiky (PAF) na nové adrese!

Organizátoři Přeboru autorů fantastiky oznamují, že od září tohoto roku se webové stránky PAF přestěhovaly pod křídla webu Československého fandomu.

Všichni autoři, příznivci, znalci i kritikové sci-fi, fantasy a hororu najdou vše o PAF na adrese paf.fandom.cz

V systému hodnocení PAF dochází ke změnám. Nově jsou soutěže rozděleny do tří typů, mění se a zjemňují pravidla bodování. Změnu si vynutila zejména podmínka o tištěném vydávání vítězných prací, která se dala volně vykládat a byla obtížně kontrolovatelná.

Všichni příznivci fantastiky jsou na nové adrese PAF vítáni.

MD, Tisková mluvčí PAF

interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU

číslo 7-8/2015 (300)

Adresa redakce:

INTERKOM

Letecká 6, 161 00 Praha 6, ČR

e-mail: zrampas@gmail.com

<http://interkom.vecnost.cz>

Šéfredaktor:

Zdeněk Rampas, MCL

Grafická redaktorka:

Kristýna Benediktová

Redakční kruh:

Richard Klíčník a Michaela

Autoři tohoto čísla:

MD, Tisková mluvčí PAF,
Ivo Fencel, Martin Gilar,
Jozef Girovský, Filip Gotfrid,
Zuzana Hloušková, František
Houdek, Pavel Kohout, Míla Linc,
Peter Pavelko, Zbyněk Petráček,
Zdeněk Rampas, Konstantin
Šindelář, Martin Šust, Jan Vaněk, jr.,
Jiřina Vorlová, Martin Žourek

Fotografie

Dalibor Čáp a Jan Henryš

Sponzoři tohoto čísla

Daniela Kovářová

Jiří Doležal

Jiří Grunt

Vychází nepravidelně.

Uzávěrka tohoto čísla

byla dne 9. 9. 2015

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze

© INTERKOM

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto

O fandomu: Kde se dva neb tři sejdou ve jménu fantastiky, tam je con uprostřed nich.

O spisování: Bloggerky se shodly, že by měly být v Česku lépe finančně ohodnoceny. Je to spousta práce a času.

O ekonomii: S tou je to jako s meteorologií. Pro krátkodobou předpověď stačí hledět směrem k Německu. **Twitter**

O imigrační invazi: „V Břeclavi vyvedli z vlaku 200 běženců, každý dostal číslo na ruku.“ Podle mě jsme je ale neoblaflí, stejně ví, že do Německa nedojeli.

Pokud žijete v zemi, kde můžete být potrestáni za chytání ryb bez povolení, ale nikoliv za vstup do země bez povolení, máte plné právo říci, že ta země je vedena idioty.

Není systémová chyba zachraňovat hořící les tak, že si každý z nás odnese domů jeden hořící strom? **Lad. Větvicka**

O politické korektnosti: Jiří Dienstbier se svou snahou předělávat školní učebnice v duchu politické korektnosti a feminismu není pošuk, a když ano, není to jeho definiční znak. (...) Kulturní bitva vzplála, dejme se na útěk. **Bohumil Pečinka**

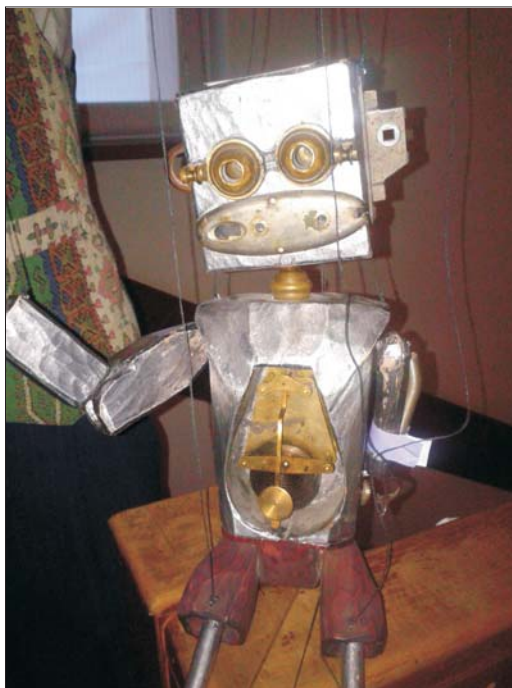
◆ ◆ ◆

Festival fantazie (sobota)

● **11. července** mě vzbudili uřvaní chotěbořští kohouti. Dopotácel jsem se do Junior klubu a v ochotném Knihkupectví u Komára a Michala Štípského jsem si odložil batoh. Pak jsem zapadl na pořad Julie Novákové o Kupierově pásnu a až později se dověděl, že jsem proto minul tradiční setkání s přítomnými autory. Kdybych nevěděl, že con je kompromisem mezi tím, co je možné a co by se nám líbilo, asi bych kritizoval, že Honza Kantůrek přednášel v nejmenším salonku, zatímco v hlavním sále několik lidí sledovalo cosi o egyptologii...

Okolo poledne jsem potkal Cyčila Broma s jeho úžasným MFF robotem, snad zbyde místo na fotografii.

Odpoledne dorazila Vilma Klímová, Vašek ji potřeboval na Večeru fantazie (asi nafasuje dal-

šího Aeronautila), zašli jsme spolu na místní famózní festivalový steak (miniprovozovna hned před JuniorKlubem) a na zmrzlinu. Pak dorazil JWP a na zahrádce Velkých vočí vytvořil malý paralelní con. A asi nebyl jediný, některé fanoušky jsem za ty dva dny potkal jen jednou či dvakrát, třeba Draky, které jsem se ptal na program Večera fantazie. Dověděl jsem se, že vyhlášení Aeronautila bude prostupovat větší částí večera, a tak jsme se se Zdeňkem Pobudou a Mišou Volákovou vydali zpět do Prahy.

● **13. července** pořádáme pondělní RUR v Letecké, Filip excerptuje Interkomy, Hana Teplický věstník, později dorazil i Honza Vaněk jr. A ještě později se ozval na Skypu Franta Novotný: v pátek opouští Labrador, aby ve čtvrtek dosáhl břehů Grónska.

● **18. července** pořádáme malý externí večírek v malešickém mikropivovaru, vedro bylo smrtící, takže spotřeba nízkoalkoholického piva Sklář byly značná. Dorazil jsem hned po Sargo, pak přišli Martin a Vilma, Honza Vaněk jr., Liba Mohelská, Jára Míkovec, Milena a Viktor, Balaena s Petrem. Po čase se ukázala Vanda.

Večer hlásí Franta, že se kvůli ledovcům museli vrátit do Grónska.

● **27. července** RUR ve stejném složení jako minule (Filip, Hana, Honza Vaněk jr.), došli jsme až k jubilejnímu IK #50.

● **1. srpna až 8. srpna** se konal další "poslední" Tatracon, letos byl skutečně docela problém s obsazením chaty. Díky Pagimu jsem cestoval autem, se zastávkou na oběd u Dárečka. Ve Slovenském ráji bylo chladněji než v rozpáleném Česku, takže bylo docela příjemné. Dokonce jsme pondělní výlet kvůli dopolednímu dešti rušili. Šli jsme Suchou Belou – tedy až v úterý a vyrazili celkem pozdě, takže před žebříkem byla fronta tak dlouhá,

že trvalo více jak hodinu, než jsme se k žebříku dostali (naštěstí jsme to celkem proklábosili) – příště nutno vyrazit po ránu. A na tradiční guláš dorazil Aleš s Piškotou, Piškotětem a Piškotátkem – vraceli se z Košic do Hlinska a pak do Němec. Čtvrtek byl ve znamení bowlingu. Letos se moc nehrály stolní hry, zato se docela popíjelo na verandě (řimsa krbu málem nestačila) – kromě Tullamorek i Nestvilly (mají letos novou řadovou – Gletý blend – vzal jsem jednu do Brna na Gardencon). Až poslední večer jsem si na verandě už tu flanelovou košili nezapnul, přece jen se to i v lese postupně vyhřálo (za to první večer jsem si na košili ještě bral bundu s flísou a podšívku).

Jinak con má konečně stránky na vlastní doméně: www.tatracon.sk

Marvin

● **3. srpna** zemřel Robert Conquest (15. 7. 1917 – 3. 8. 2015), významný historik, ale také spoluautor Egyptologů.

V tomto týdnu vydávám tři knihy, zní to jako záprah, ale naopak to při mém stylu práce končí, reklamu a distribuci moc neumím, takže je dál ponechám osudu.

● **6. srpna** vzpomínkový z vydavatelského maratónu objednávám salonek hospůdky U Kruhu. Už od příštího

čtvrtek, ať i Jolana stihne pár návštěv.

● **7. srpna** se v nejteplejší den roku na Petřínských terasách vdává má netař, ale scifista všude bratry (a sestry) má, potkal jsem tam Irisu, byvší pořadatelku Eroticonů.

● **10. srpna** na RUR v Letecké opět studujeme starší čísla IK.

● **12. srpna** Radka Žáková (chvilku i Jirkovská), vedle Dárečka duše SFK Andromeda, oslavila kulatiny. BLAHOPŘEJEME.

● **13. srpna** jsem v pekelném vedru dorazil ke znovuzavedení Kruhu, historicky prvními SF návštěvníky se stali můj syn Pavel a jeho přítelkyně Dagmar (ta na věšáku objevila svůj slamáček, který zde loni zapomněla :), pak dorazil Milan Fibiger, Honza Kovanec, Tomáš Bandžuch a Leonard Medek.

Milan se mě vyptával na podrobnosti letošní Akademie a já mu je podával zkráceně krhavým pohledem organizátora, až později mě napadlo, že jsem měl k popisu vybidnout přítomného Tomáše B., který to zažil jak z publika, tak z pódia, kam si šel pro několik cen.

● **18. srpna** jsem zašel do restaurace Pod smetánkou na kus řeči se Zdeňkem Rosenbaumem, ukázal mi svůj rozepsaný román, trochu mi připomenul Kuttnerovy Hogbeny, jen škoda, že mi wordovské info prozradilo, že jej začal psát někdy před jednácti roky. Tímhle tempem se konce nedozijeme.

● **20. srpna** vyšlo na Kruh celkem snesitelné počasí, takže se odvážila přijít i Jolana a Jiřina Vorlová, nevěděli jsme se od června.

Zmínil jsem se o našich potížích s elektřinou a Honza Kovanec dal k lepšímu pár historek ze svého dětství, kdy se s elektrickým proudem seznámil tak říkajíc blízce.

Zájem posluchačů ho tak rozpálil, že propadl své tlachavosti a přestal, až když Milan Fibiger směrem k Jardovi Houdkovi pronesl památnou větu, že jej špatně slyší přes to židovské rádio.

● **23. srpna** se zastavil Jarda Olša jr., je v Praze na velvyslanckém soustředění, při hledání knihy o otci české hispanistiky jsem si všiml, že mi v knihovně povolila horní polička a rázovou vlnou pod sebou strhla všechny ostatní až ke dnu skříň. Pro-

Robert Conquest a George W. Bush

tože mám knihovny dost napěchované, nebylo to hned zjevné a ani škody (až na ty poličky) nebyly velké.

Oprava nebyla možná bez vynesení všech dotčených knih, a přitom jsem konečně našel *Prodavače času* od Jaroslava Havlíčka. Hned jsem ji doplnil do Legie.info. Zvláště zajímavá mi přišla povídka Bohatec a chudý Lazar, která asi sloužila jako inspirační zdroj románu *Výlet k pánu bohu* Ivana Foustky.

● **24. srpna** RUR opět u

nás, Honza si zapomenul odnést svůj tablet, takže jsme se několik dní podivovali, cože nám to v 9.09 hraje meditační melodii.

● **25. srpna** se v sushi baru Sakura krátce scházím s Petrem Svoreněm a Dášou Heřtovou, pro vedra se nám to nepodařilo během celých prázdnin, takže jsme toho museli za hodinu zvládnout opravdu hodně, já navíc kachnu.

● **26. srpna** Martin Šust referuje na serveru Host online o roztržce kolem ceny Hugo a o trendech moderní fantastiky vůbec: www.h7o.cz/science-fiction-se-nebyvale-otevrela

● **27. srpna** před polednem nejprve se zastavím v Epoše, ale Zdeněk Pobuda je příliš zaměstnán, tak se v předstihu vydávám na náměstí bíí Synků k Tomovi Štípskému, minulý týden se vrátil z dovolené, kam jel s Netopejrem. Ale na obchodě je cedule: Inventura, po chvíli jsem se dobouchal, ale nechtěl jsem Toma příliš zdržovat, tak jsem po vyřízení nejnútnejšího vypadnul a zamířil k doktorce, což byl můj hlavní cíl dne v té části města. Naštěstí tato měla čas, takže jsem vypadnul hotový v době, kdy jsem měl přijít na řadu.

Pak jsem zašel na oběd s Honzou Vaňkem a vrátil mu jeho tablet. Posílněn jsem se vydal na Jiřího z Poděbrad, kde na mě v antikvariátu čekala kniha *Moxonův pán a jiné povídky*, sháněl jsem ji asi třicet let...

Do schůzky u Kruhu zbývaly skoro čtyři hodiny, tak jsem se vydal do Tritonu, probrat s Monikou novinky a odtud jsem zamířil do Arga pro autorské výtisky 12 nesmrtelných.

Pak jsem jel ke Kruhu, kam poprvé dorazil Franta Novotný, po něm ještě Richard Klíčník s Jadou Olšou jr. a Richard Šusta, který přišel s námořnickou knížkou, aby mu Franta doplnil ujeté (uplavané) míle.

Později se ukázali Vlád'a Němec, Jiřina Vorlová, Milan Fibiger a Leonard Medek, ale to už jsem musel zmizet.

● **28. srpna** v pátek vyrážíme s Čapovými, Marcelem Grünem a Karlem Kocourem na představení *Morta* v provedení Divadelního souboru při T. J. Sokol Lázně Toušeň. Vřele doporučujeme, lepší než v Dlouhé :-). Další vystoupení proběhne na Festivalu

Moje maličkost, Michaela, Lucie a Dana Čápo

ochotnických divadel v sobotu 19. září od 18 hod. v Horních Počernicích.

Na stránkách je možné provést rezervaci. V Toušeni bylo vyprodáno, přesto že je to místo za devatero sklady Datartu a najdou to jen znalí... www.divadlopocernice.cz/divadlo/program/zari-2015

● 29. srpna ještě jsme se ani nevzpamatovali z divadelní výpravy a vydáváme se na nescifistickou cestu do Jičína za neteří Rozálií. Věnoval jsem jí alespoň švédskou dětskou fantasy PAX, je to spíše pro kluky, asi trochu švédské, hrdinové synové alkoholičky žijí u pěstounů, v prvních dvou knihách se nevyskytne jediná dívčí hrdinka, jestli už kniha počítá s muslimskými čtenáři a nekoedukovanými třídami?

Jaroslav Veis a Ondřej Nefc

● 31. srpna probíhá v Českém centru Praha křest nového čísla časopisu Plav, zpunktoval to samozřejmě Jarda Olša, jr., nyní velvyslanec na Filipínách, a díky němu se tam potkalo i pár scifistů: Julie Nováková, ta Jeho Excelenci donesla svou poslední knihu, on jí na oplátku slíbil publikaci jejich do angličtiny přeložených povídek, Filip Škába z byvšího SFK Spectra (pár let na Filipínách pracoval a přišel v jejich národní košili tkané z ananasového vlákna, pěkné na pohled, ale prý dost kouše), Robert Rameš, Jan Vaněk jr. Richard Klíčník byl dokonce součástí programu, když přečetl svůj překlad filipínské poezie, ale nebylo mu moc dobře, odjel brzy a dokonce si zapomenul přílbu. Honza Vaněk jr. zapadl k redakci Plavu, mě Jarda znovu/představil Lenku Královou, dnes pracuje v TV, ale kdysi přispívala do fanzinu Solaris a spoluzakládala Ikarii XB. Jarda pozval i Danu Kalinovou, která se snaží na Svět knihy přilákat Korejce, z orientalistických kruhů jsem chvíli konverzoval s Ivanou Bozděchovou a Olgou Lomovou, (Sančin román si ještě nepřečetla).

Jarda mi připomenul, že to teď někdy bude dvacet let od vydání Encyklopedie literatury science fiction.

Děkovačka v sále T. J. Sokol Lázně Toušeň

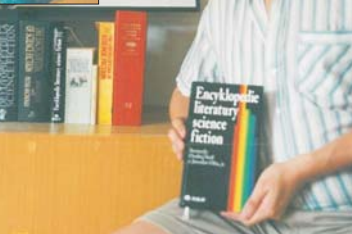
● 3. září se u Kruhu scházíme v obvyklé sestavě Pavel, Dagmar, Franta, Richard Šusta, Honza Kovanec, Leonard Medek, Vláďa Němec (s posledním probírám možnosti vydání jeho antologie).

Večer mě Michaela upozorňuje na blog Zbyška Hlinky (byvší SFK Teplice) na idnes.cz o nebezpečích multikulturalismu.

● 5. září se s Michaelou vydáváme do Poříčan, kde Bára Vlasáková spolu/pořádá jarmark. Vystoupili jsme na památném nádraží, které je v amerických béčkových hororech umísťováno na Slovensko nebo do Transylvánie, a za chvíli jsme byli na návsi před kostelem, kde to celé probíhalo. Program byl

orientovaný hlavně na děti a už ho kus proběhlo, ale Bára nám udělala prohlídku po místním kostele, který se snaží se skupinou nadšenců zachránit. Zatéká do něj prakticky už více než čtvrt tisíciletí, ale stále to ještě stojí za to.

Na místním hřbitově jsem si všiml mravenčí dálnice od centimetrového otvoru ve hřbitovní zdi až ke zhruba 25 metrů vzdálenému hrobu. Mravenci to byli černí a lesklí, větší než zahradní, ale menší než lesní. Jejich dálnice byla obousměrná, kopírovala okraje hrobů, tedy nevedla nejkratší cestou, ale spíš pravouhle, a co mě udivilo, ani v jednom směru mravenci nic nenesli, nevíte, proč tam pořád běhali? Musely jich být tisíce.

Jaroslav Olša, jr., všichni model 1995

Škoda, že tam s námi nebyla Julie Nováková se svým zvířátkologickým vzděláním. Ale ta si právě v Praze brala Ondřeje Nekolu. Na Twitteru vydali prohlášení: Dovolujeme si oznámit, že obřad proběhl úspěšně. Novomanželé se rozhodli i nadále používat původní nicky @satai a @Julianne_SF.

Redakce IK oběma srdečně blahopřeje. **Zdeněk Rampas**

Boris Strugackij: Bezmocní tohoto světa

Jsou mezi námi. Lidé se zvláštními schopnostmi. Lidé s absolutní pamětí, lidé, kteří stoprocentně odhalí každou lež, lidé ovládající zvířata, lidé schopní vidět do budoucnosti a potenciálně tuto budoucnost i měnit... Na první pohled se samozřejmě nejedná o téma nikterak převratné – vždyť „superhrdinové“ jsou jedním z předních popkulturních témat dneška, často se opakujících již nejen v komiksech, ale i ve filmech či televizních seriálech.

V případě *Bezmocných tohoto světa* (rusky Бессильные мира серо) se však jedná o navýsost osobité zpracování této látky. Ostatně, lidé s nadlidskými vlohami nebyli ani v dřívější, ještě společně tvorbě Strugackých nikterak neobvyklým zjevem (stačí si vzpomenout na osudem pokřiveného Kimy Vološina z knihy *Ďábel mezi lidmi* či na mimozemskou rasou vychovaného a ne zcela lidského hrdinu novely *Špunt*). Leč teprve v *Bezmocných* se toto téma, doposud přece jen spíše okrajové, stává ústředním.

Protagonisté posledního románu Borise Strugackého (v Rusku poprvé vydaného v roce 2003) samozřejmě nejsou žádnými superhrdiny z amerických komiksů a hodně daleko mají například i k magii obdařeným Jiným z knih Sergeje Lukjaněnka – jedná se stále o pouhé lidi, kteří umějí dělat totéž co ostatní lidé, ovšem podstatně lépe, dokonaleji. Mají jednoduše talent, podobně jako někdo má talent na vaření nebo studium jazyků. Jen je to zvláštní talent, který se podařilo závčas odhalit a rozvinout.

Kdysi dávno, ještě za války, v dobách tuhého stalinického diktátu, prováděla sovětská vláda kruté pokusy na lidech (byť, pravda, dobrovolnících) s cílem probudit a rozvinout jisté mimořádné schopnosti lidského organismu. Tento velký armádní experiment sice z blíže neurčených důvodů vzal za své, ale někteří z „pokusných králíků“ se rozutekli a vrátili se, abych tak řekl, do lůna společnosti, aby dál žili své všední životy. I když ne tak docela všední. Oni sami už totiž nikdy nebyli stejní.

Stříh. Uplynulo padesát roků. Sovětská minulost je zavřená, asi jako velká bytelná starobylá skříň, odstavená do zapadlého kouta; jen občas se otevře, zavane zatuchlina, tu a tam vystrčí pařát nějaký ten kostlivce, ale to přece není nic mimořádného. Žije se výhradně dneškem. Každý bojuje o své místočko pod sluncem ve světě divokého kapitalismu. Namísto Lenina je modlou dolar. Mafiáni vystupují jako bohatí podnikatelé, podnikatelé fušují do řemesla mafiánům. Zkrátka takové normální Rusko 90. let minulého století.

Ve svém bytě úřaduje starý muž, jemuž se říká sensej. O tom, kde byl a co dělal před padesáti roky, ví už jen málokdo. Nyní pracuje s malými dětmi, výhradně chlapci, které k němu

vedl samotní rodiče. Během rozhovoru plného zdánlivě nesmyslných otázek odhaluje jejich hlavní talent, cestu, po níž by se měli v životě dát. Většinou jsou tyto talenty běžné, jindy neobvyklejší, výjimečně zcela mimořádné. Posledně jmenovanými se sensej obklopuje, či lépe řečeno sleduje jejich osudy, občas jim poradí, zřídka i pomůže. První generace odhalených talentů si mezi sebou říká Stará garda, ale není to žádná Liga spravedlivých nebo výjimečných. Nehájí dobro a netrestají zločince, prostě jen žijí a vydělávají si na živobytí – jak kdo dovede, často i bez použití mimořádných schopností. Někteří se spolu scházejí – popít, pobavit, zavzpomínat si –, jiní se drží stranou. Jsou jako parta bývalých spolužáků... ale nic víc než to. Proto když jednoho z nich začne vydírat mafiánský boss, jenž od něho nevybírávými způsoby požaduje, aby prostřednictvím svého daru ovlivnil výsledek nadcházejících voleb, ostatní se mu nijak nehrnou na pomoc. A když v sobě nakonec najdou vůli a odvahu zasáhnout, ukáže se, že nic není tak jednoduché a černobílé, jak se zdá.

Nejde o celistvý příběh, nýbrž o jednotlivé dílky skládačky, vyprávění z pohledu mnoha různých postav, navíc obohacené o střípky pohledů do vzdálenější minulosti. Není věru jednoduché dát tuto skládačku dohromady, obzvláště když se k některým zásadním dílkům dostaneme až na úplném konci a k jiným dokonce nikdy. I této knize, stejně jako snad všem pozdním opusům bratrů Strugackých, je vlastní určitá otevřenost, ponechávající mnoho prostoru čtenářově fantazii a intelektu. Nemalá část dějových prvků, ať už příběhových zvrátů či motivů jednotlivých postav, zůstává nevysvětlena, jen letmo naznačena (pokud vůbec). Kniha klade opravdu velké nároky na pozornost, na znalosti i na důvtip čtenáře; myslím tím samozřejmě takového čtenáře, který si ji chce doopravdy vychutnat, proniknout do hloubky. Bezmocní rozhodně nikoho nevedí za ručičku ani mu nejdou v ústret; nevycházejí čtenářům vstříc ani na půl, ani na čtvrtinu cesty. Zda je to dobré anebo špatné, to už si bude muset každý pro sebe rozhodnout sám.

A bych nezapomněl – nejde o žádné veselé čtení. Knihu napsal starý a unavený muž. A také zklamaný – zklamaný světem, zklamaný Ruskem a jeho vývojem, zklamaný lidmi i lidstvem jakožto celkem. Vize světlé budoucnosti, vlastní obzvláště rané tvorbě bratrské dvojice, se nenaplnily... Čas nadějí skončil, sny odvál čas, křehké ideály zašlápla zrohovatělá pata reality. Přesto však román nevyznívá tak docela temně. Naděje nejspíš stále existuje jako malé světélko kdesi v dáli (i když dost možná je to jen ono příslovečné světlo na konci tunelu).

Vždyť třebaže i ti nejlepší, nejschopnější, nejnadanější z lidí

jsou ve skutečnosti jen malými bezmocnými vešmi, ukrytými v kožichu světa a neschopnými z globálního hlediska cokoli změnit nebo ovlivnit, mohou přinést dobro a ulehčit život alespoň několika podobným veškám kolem sebe...

Nepůjde ani trochu o přehánění, označím-li Bezmocné tohoto světa za vydřený román, který vznikl dlouho a nelehce. Je to vidět na všem – na výstavbě děje, na stylu psaní, na dialogích postav. Nechápejte mě zle: vydřený neznamená špatný, to zdaleka ne. Ale abych to vysvětlil – byl zde Arkadij Strugackij, nevýčerpateľný chrlič nápadů, a byl tu Boris Strugackij, úžasný katalyzátor, schopný dávat těmto nápadům tvar. A najednou první část tohoto skvěle fungujícího autorského stroje zmizela. Zbytek se snaží a lopotí se a přemáhá a vlastně i funguje – v mezích možností –, ale takové jako dřív už to zkrátka nikdy nebude. Ani nemůže.

Dost možná ovšem vůbec nemá smysl nahlížet na Bezmocné v kontextu tvorby Strugackých. Protože když se na román podíváme odděleně, když zcela pustíme z hlavy to, kdo ho napsal, dostaneme velice dobré dílo. Místy dokonce vynikající. A tu a tam dokonce stejně mimořádné jako jeho protagonisté. Najdou se tu pasáže a scény, které se vám zaryjí pod nehty, dostanou se hluboko pod kůži. Vtíravé, neobytné, nutící k za-

myšlení. Román tedy nepředstavuje homogenní těleso, nýbrž spíš pestrou směsici tu lépe, tu zase hůře poslepuvaných střípků – působivých okamžiků. Ale což to nestačí? Copak by většina dnešních knih nebyla ráda, kdyby se mohla pochlubit alespoň tím?

Závěrem nezbyvá než poznamenat, že literární tvorba Strugackých představuje nesmírně komplikovaný a nejednoznačný celek – podobá se dlouhé cestě. Někdy je snadná, jindy méně, místy pak bývá téměř neschůdná; někdy je radost se po ní ubírat, jindy je zase chůze krkolomná a svízelná a každý krok stojí hodně úsilí; někdy je rovná a míří přímo k cíli, jindy bývá klikatá, plná zákrutů a slepých odboček. Jen jedno je jisté – že je to cesta, na kterou se vyplatí vstoupit. Ale ať už si ji projdete celou – od *Planety nachových mračen* po *Bezmocné*, od ryzí naučné fantastiky po psychologický román, od budoucnosti k přítomnosti, od naděje k rezignaci –, anebo si zvolíte jen nějaký jeden vám vyhovující úsek, počítejte s tím, že ji neopustíte nezměněni.

Hodnocení: 80%

Konstantin Šindelář

Boris Strugackij: Bezmocní tohoto světa, Triton, 2015, 328 str., datum vydání: 30. 10. 2015

● víře a předběžné opatrnosti

Procházel jsem počátkem roku internetová fóra, kde znalci islámů uzemňovali jeho laické kritiky tím, že ke kritice islámu tu nikdo není dost vzdělaný, že neberou v úvahu různorodost jeho směrů a právních škol, neznají muslimy osobně, nečetli jejich svatou knihu v originále a přičítají jim terorismus vlastní jen malým skupinám radikálů. V březnu jsem v reakci na PEGIDU a to, jak o ní a podobných vyjádřeních vůle lidu referují naše politicky korektní média, napsal:

Je to zvláštní svět, kde když lidi, kteří ani netuší, že existuje víc druhů jaderných elektráren, nikdy žádnou nepotkali, nečetli manuál na jejich údržbu ani řízení a na základě několika nehod, při nichž zahynulo několik desítek lidí, vyjdou do ulic a prosadí v Německu likvidaci JE, je to jejich demokratické právo na předběžnou opatrnost.

Když se možná titíž lidé sejdou v Drážďanech a vyjádří obavu z islamizace Evropy, jsou to fašisté...

A hle v Lidových novinách 25. srpna o principu předběžné opatrnosti píše i **Zbyněk Petráček**:

... v poslední době se propaguje zásada předběžné opatrnosti. Nejsme si něčím jisti? Pak se rozhodujeme podle předběžné obavy. Proto se zastavil letecký provoz nad Evropou, když vybuchla islandská sopka. Proto Německo urychlilo „vystoupení z atomu“, když deset tisíc kilometrů daleko vedla tsunami k havárii elektrárny Fukušima. Že ve střední Evropě tsunami nehrozí? Vykládejte to lidem, kteří se řídí strachem, předběžnou opatrností či vírou.

Před devíti lety se reportér magazínu Grist ptal Ala Gorea, politika s aureolou vědce a nobelisty, zda ve věci globálního oteplování je lepší lidi strašit, nebo jim dávat naději: „Já věřím,“

odpověděl Gore, „že fakta zdůrazňující nebezpečí je vhodné přehánět.“ Ano, Gore věří.

Tu jsme u zásadní otázky. Platí to i pro strach z masové vlny běženců? Existuje strach legitimní, třeba z atomu či změn klimatu, a strach nelegitimní, třeba z přívalu běženců? Důležitá otázka. Mnohé by zajímalo, co k tomu řeknou vědci (sociologové, psychologové, experti na Blízký východ, specialisté na bezpečnost). Ale výzva českých vědců právě toto zcela pomíjí. Pokud hlásá, že „všem, kdo v Evropě hledají útočiště, by mělo být zajištěno bezpečí a důstojné zacházení“, spíše posiluje dojem vyznání víry.

Působí to tak, že Gore hlásá přehánění rizika, zatímco čeští vědci hlásají jeho podcenění, ale v obou případech z toho číší spíše články víry než produkt chladné hlavy a kritického myšlení (k čemuž se apel hlásí). To nepřesvědčí ani kriticky uvažující lidi, ani „burany“.

Kriticky uvažující lidé nejsou nepoučení a leccos reflektují. Třeba proč odcházejí Židé z Francie. Hodně jich zklamalo, že tamní elity ani nepojmenovaly hrozbu. I po řadě rasových vražd prezident řekl: „Tito teroristé a fanatici nemají nic společného s náboženstvím islámu.“ I Taliban teď po útocích Islámského státu říká: „Zločin... několika nezodpovědných ignorantů pod maskou islámu.“ François Hollande by to nevyjádřil lépe. (...)

Hledají se prostě elity, které ten problém uchopí slušně, ale i vážně a bez ideologické kamufláže. Prostě lidé, kteří slušně i vzdělaně vyargumentují, že řešením problému je nekontrolovatelný příval zastavit. Pokud by byli i za to oceňováni jako fašouni, pak nezbude než říci s Bertoldem Brechtem, že je třeba vyměnit lid.

ZR + Zbyněk Petráček

Isaac Asimov pětadevadesátiletý

V životě hra pokračuje i po matu

Asimov

Letos v lednu by se jeden z nejpłodnějších autorů všech časů dožil pětadevadesátky; tedy pokud by neodešel 6. dubna 1992 následkem ataku AIDS.

Ač o svém postižení věděl již od roku 1989, v životopise tragédii striktně zamlčuje a jeho manželka pravdu o ní vyzvonila teprve deset let po jeho smrti.

V téže autobiografii líčí Asimov i osudnou operaci z roku 1983, kdy se podrobil trojnásobnému bypassu srdce. Transfuze sice tenkrát byly již monitorovány, ale bohužel nikoli dostatečně důsledně, a jak Isaac vzpomíná, těsně po zákroku nedokázal ovládat jeden prst, takže prý po nemocnici hulákal: „Vemte si zpátky přemostění a vraťte mi malíček!“

A v knize zastřeně dodá: „To jsem ještě nevěděl, že při napojení na přístroj udržující krevní oběh došlo k poškození ledvin.“

Jeho paní byla přitom lékařkou a osobně dohlížela, aby Asimov v příštích letech nevyhazoval léky, které měl brát. „A vždy stranila doktorům,“ durdí se Asimov, „ačkoli ji měla loajalita stavět spíš na mou stranu; proti nim. Bůhví proč je tak úzkostlivá? Stačí mráček a mám na sebou deštník. Ulice se orosí, nazuje mi galoše. Přituhne, nasazují čepici; o křížovém výsledku po každém mém zakašlání ani nemluví! A navíc mi doktor stále vyhrožuje, že na mě podá žalobu za porušení patientského tajemství.“

Jen malý kousek dál pokračoval ještě zplihleji: „A pak přišly dny s pocitem vygumování a třeba 17. listopad 1989 jsem celý strávil v posteli. Chyběla mi energie, ale to byl jen symptom něčeho, co bych si nepřipustil, ani kdybych to tenkrát věděl. Nicméně mě dojalo, když lékař přišel až k nám domů. Byl to důkaz, že je přítel? Určitě; a vím, že profesi naprosto oddán, takže mám dozajista obrovské štěstí být právě v jeho péči.“

Zároveň Asimov obdržel nabídku na souhrnné vydání svého beletrického díla, přičemž se nemohl zbavit pocitu, že něco podobného se dělává teprve po smrti. Na oslavě svých sedmdesátin se pak i rozpovídal o svých fantaziích z dnů osudné operace tepen, za což jej odměnili smíchem. Ale dcera slezla. Jen ona.

„Vaše chlopeň možná dál selhává kvůli infekci,“ sdělili Asimovovi a to již pochopil, že jej budou znovu „otevírat“ a že se podruhé ocitne na přístroji udržujícím krevní oběh.

„Pusť se do životopisu,“ navrhla vtom jeho paní a Mistr jen dodává: „To jsem udělal. A ona? Po celou dobu nemoci zachovávala zdání optimismu a teprve tato výzva ji usvědčila z pocitu, že chci-li biografii dodělat, musím si pospíšet.“

Nejprve však ještě napsal detektivku do svého cyklu *Černí vdovci*, která vypráví (nikoli náhodou) o jistém incidentu, k němuž došlo během hospitalizace po přemostění tepen.

„Proč píšeš povídky?“ rozčílila se paní Asimovová, když to zjistila, a v epilogu jeho paměti dodává, že se manželovy „srdeční a ledvinové potíže stále zhoršovaly“ a chtěla si ještě před smrtí svou autobiografii prohlédnout.

„To se však už nemělo stát.“

Ale vraťme se na začátek. Asimov vyrůstal prvé tři roky v Rusku a jako jediný ze vsi přežil epidemii. „Byl jste zázračné dítě?“ ptávali se ho později. „Byl,“ odpovídal, „a stále ještě jsem.“

Číst a psát se naučil bez cizí pomoci, ještě než šel v pěti letech do své první americké školy, ve které užasl. Užasl, jak se čtením a psaním ostatní zápolí. To on ne. Jemu stačilo všechno vysvětlit jen jednou, měl takřka fotografickou paměť. Učebnice zdolával pokaždé za pár prvních dní a zbytek pololetí každého vesele přesvědčoval o své chytrosti, za což byl šikanován. „Přesto jsem se léta nesmiřil s faktem, že bych měl svůj oslnivý intelekt tajit. Ale přece jsem se začal držet zpátky, a tak dnes mám i přátele. Ze školy však ani jediného.“ A ptá se, proč vlastně bývá dětský atlet předmětem obdivu, zatímco duševní schopnosti terčem nenávisti. „Chápu snad už děti podvědomě, že je to mozek a ne svaly, co lidi definuje, a že ty nešikovné děti prostě jenom nejsou sportovně založeny, ale ty hloupé ani nejsou hodny označení člověk?“

Asimovovi bylo šest, když tatínek koupil cukrárnu, a bylo mu devět, když k ní byl uvázán. Skoro totiž nezavírali a on se tou pracovní dobou pak vlastně řídil až do smrti. A protože byl maximalistou, nenudil se již ani v krámě plném čtiva, které jej smířilo se vším.

Ale čtivo samozřejmě prodávali, tak se musel naučit číst rychle, a štěstí jej potkalo také v tom, že zrovna zanikly tzv. nickcarterovky, aby je nahradila zlatá éra science fiction.

Matka brávala Asimova i do knihovny a ta se stala prvním místem, kam pak směl i sám. A poněkud osamělou bytostí doplněnou především knihami vlastně taky již zůstal. Zato...

Byl dítě – a znal už zpaměti Iliadu a přečteného měl i Shakespeara.

„Jen si nepamatuji, kdy jsem poprvé četl Hamleta a kdy Krále Leara. Má hlava asi uvěřila, že je zná odjakživa.“

Dickensovy *Pickwicky* prý přelouskal šestadvacetkrát, ale úplně vynechal beletrii dvacátého století a nikdy se k ní nevrátil.

Zda taky něco vyvádět s dětmi? Ani nic vyvádět nechtěl. „Pomyšlení na něco takového mě plnilo odporem,“ píše. „Vzpomínám radši na letní odpoledne, kdy se obchod nehýbal, a já – rodičům k ruce – sedával před krámem a četl. Z knihovny jsem chodil s knihami v podpaží, ale jednu jsem rovnou vždy hltal. Výstředník! říkali matce a ona mě peskovala, což jsem ignoroval. Život je přece báječný (chápal jsem) a dni tak bezstarostné, jste-li šťastni, a souhra myšlenek s představivostí dalece předčí souhru svalů a šlach. A tak se mi stala četba stavem až neuvěřitelné blaženosti, a chci-li si dnes vybatvit chvíli klidu, vyrovnanosti a rozkoše, vzpomínám právě na ona líná se vlekoucí odpoledne, kdy jsem s knihou v klíně jen a jen tiše obracel stránky. Už nikdy nepřišlo nic, co by se dalo porovnat s těmito chvílemi pokojného štěstí.“

A dnes? Čtu po celých strukturách, takže mi unikají překlapy. Ideální korektor by asi měl být lehce dyslektický.“

V osmi letech se Asimov spřátelil s jedním chlapcem vyprávějším příběhy, ale ten se bohužel odstěhoval. V jedenácti začal i proto psát. A co ještě je třeba mladému spisovateli?

Zlomené srdce? Podle Asimovových pamětí došlo i na to, a to jedinkrát. Bylo mu dvacet a „dospěl jsem k závěru, že život nemá smysl. Byl jsem si naprosto jist, že se už nikdy nedostanu z deprese,“ vzpomíná, „a zvláštní, že si nepamatuji, že bych se kdy vzpamatoval. Ale zlomené srdce vám dá imunitu a já jsem po té zkušenosti už vždycky pečlivě dbal na to, abych se nikdy nenechal unést emocemi a měl cit k mladým ženám pod kontrolou.“

Zajímavé, že?

„Dnes je mi právě osmnáct,“ napsala mu po letech jedna čtenářka, „sedím u okna, dívám se do deště a přemýšlím o tom, jak moc Vás miluji.“

„A kde jste byla, když mi bylo dvacet a byl jsem sám?“ reagoval a dodává: „Je neuvěřitelné, jak se kolem mě teď, když jsem už starý, shlukují mladé dívky. Kde jste byly dřív?“

Zase taková záhada to však není, přiznává. „V prvních dvaceti letech jsem totiž prakticky neopustil cukrárnu a své rodiče, tedy s výjimkou školní docházky.“

A později? Všude před ním vyvstávaly problémy s muži, kteří stáli hierarchicky nad ním.

„Vyšel jsem pouze s takovým šéfem, který mě neobtěžoval, a nikdy jsem nedospěl do stavu opravdového klidu, dokud jsem se neocitl na volné noze. Jednoduše nejsem stavěný na to, abych byl zaměstnancem, nicméně ne ani na to, abych byl zaměstnavatelem. Nikdy jsem třeba neměl sekretářku; interakce zdržují a lepší je vše si obstarat sám.“

„Obstaral“ si tak postupně patnáct doktorátů a ještě jedno je příznačné. Při pokusu studovat ekonomii se nedostal přes první stránku skript.

Regulérní věta to není, usoudil. A bylo to ještě horší; nezvládl ani šachy. Již od dětství si navíc natolik navykl vidět řešení hned, že krachoval také jako vědec. Neměl trpělivost, zato ale byl chodícím slovníkem. Ne, nikdy v ničem se nestanu specialistou, pochopil a v laboratoři v jeho přítomnosti samy padaly zkumavky a selhávala veškerá chemická činidla.

O to víc exceloval při přednáškách, kde řečnil spatra a tak skvěle, až by mohl slušně vydělávat jen tím. Bavilo jej to. A přece k stáru ignoroval pozvání z celého světa. „Kdybych chtěl být jen trochu něčím jiným, musel bych omezit psaní,“ a to nepřicházelo v úvahu.

Ne že by ho nepřitahovala i jiná zaměstnání, ale... „Jedno je zvláštní. Nikdy jsem neviděl ani jediný pořad o lékařích, který by ve mně vzbudil sebemenší touhu být jedním z nich. To spíš naopak.“

Zato psaní se mu stalo dokonalým anestetikem a bavilo jej víc než co jiného. „Je to ta nejspokojivější práce na světě,“ říká. „A kdybyste si měl vybrat mezi psaním a ženami?“ „Můžu psát deset hodin denně – a neunavím se.“

Jeho smysl pro humor byl pověstný. Mohlo být kýmkoli řečeno cokoli a vždycky se to stalo příhrávkou Asimovovi na smech. „A kdyby vám už zbývalo jen šest měsíců?“ „Psal bych

rychleji.“ Odjakživa prý toužil umřít uprostřed psaní „s nosem vklíněným mezi klávesy“.

A jak vlastně psal?

Občas čerpal z P. G. Wodehouse (1881-1975) a nechal se inspirovat jeho slavným Jeevesem. Něco vytěžil z Agathy Christie, jejíž detektivky měl za ty nejlepší. Ale jinak? Byl původní a stále ve střehu. Psaní se dokázal oddat kdykoli. Sché-

ma každé své knihy měl navíc před očima dopředu, a přestože sám svou vůli označoval za slabou, pokaždé dílo dopsal. A bez problémů; ne, žádné vyrušení jej nikdy nemohlo rozhodit. A pokud ano, pokaždé hned klidně pokračoval. Uměl se dokonale soustředit a v pohodě pracoval třeba na tuctu projektů naráz.

A jeho stinné stránky?

„Je-li hezky a musím se ženou do zoo, stejně srdce nechám v klávesnici. Není nad plískanice.“

Asimov obyčejně nevydržel spát víc než pět hodin a šlo o workoholika, jistě, ale je to v jeho případě slabé slovo. Litoval každé ztracené čtvrt hodiny, stále sledoval čas a nakonec napsal skoro pět set knih. Stal se tak nejpłodnějším americkým autorem.

„Ale já po tvém boku cítím depresi,“ vyhodnotila to vlažně jeho první žena a na dotaz, jaký byl táta, opáčila jeho krásná dcera: „Hrozně zaměstnaný.“

„A konverzace se mnou?“ „Poslouchám monolog.“

Asimov je tedy rekordmanem, avšak byl i mistrem recirkulace svých povídek v dalších a dalších antologiích. I tak napsal nikdo na světě víc knih na rozličnější témata a víc sbírek esejů. Nepromarnil nikdy nic, vše publikoval. Public or perish! cítil, i vzniklo postupně čtyřicet dílů edice *Jak jsme přišli na*, sedmdesát jeho publikací o astronomii a dvacet dalších z oblasti historie. Zde začal prací o vlivu Franklinových výzkumů blesku na americkou revoluci a nakonec dal dohromady celou *Asimovovu chronologii světa* (1991). Ale vydal i po dvaceti knížkách o biologii a fyzice, šestnáct z oblasti chemie, jedenáct na zeměpisná a geologická témata, sedm na témata z matematiky atd. *Chronologie vědy* (1989) má přitom rovných sedm set stran. Sestavil i *Slova vědy*, *Slova z mytologie* a *Slova na mapách* a dvě publikace o pojmech z Bible, kterou navíc anotoval! Nadšen obdobně anotovanou *Alenkou* matematika Martina Gardnera okomentoval i *Gullivera* a dokonce kompletního Shakespeara.

„Což nestojí ani za komentář,“ vyhodnotily onu práci svého času pohrdavě Timesy ústy jednoho profesora.

„Je dobrý tak pro teenagery,“ shazovali ho i jiní.

„Megaloman. Muž s nestvůrným egem.“

Hlavu si s těmi urážkami nelámala a nejvíce jej prý bavilo vymýšlení tzv. ušákových detektivek. Šlo mu to – a jeden z jeho pátračů asi inspiroval Spielberga, když pomáhal doladit „lidský“ profil poručíka Columba! A jeden Asimovův robot se zase stal vzorem pro ušatého Spocka ze *Star Treku*. A cyklus románů *Nadace*?

Ne, není úplně původní (a psán na podkladě dějin starého Říma), ale stal se nepochybně i modelem pro Lucasovy *Hvězdné války*.

S Arthurem Charlesem Clarkem a Robertem Ansonem Heinleinem tvořil Asimov po léta tzv. Velkou trojku a stal se příkladným monumentem sci-fi žánru. A přece zůstal i krajně konzervativní. „Nejspokojenější jsem, dělám-li něco špatně, ale po svém,“ říkával a někdy ještě dodal: „Má kariéra se chýlí ke konci, tak mi dejte pokoj a nevšímejte si mě.“

V zacházení s technikou byl ovšem beznadějný. Neuměl ani jezdit na kole či nastavit řádkování na počítači. První verze delších textů psal „pro jistotu“ na stroji a byl „choulostiv“ se sklonem odvracet se od všeho nepříjemného. „Zacpávám si uši, stočí-li se špatně hovor, anebo rovnou mizím,“ přiznává a onu úzkostnost svádí na vlastní obrazotvornost.

Co by pak šlo vytknout jeho knihám?

Až na souboje myšlenek jsou často bez napětí. A přece extrémně čtivé. Jednou to i vysvětlil. Svou vlastní teorii mozaiky a tabulového skla.

Barevná okna katedrál propouštějí světlo ve fragmentech, ale nevidíme skrz, a toť ekvivalentem neprůhledné poetické tvorby, která se špatně čte.

Oproti tomu tabulové sklo podle Asimova není ani krásné, ani vidět, nicméně skrz ně se můžeme volně dívat. „A i nápady plynou o ten typ skla volněji z autorovy mysli do vaší. Dostal jsem řadu dopisů od lidí, kteří četbu k smrti nenáviděli, ale jen do chvíle, kdy narazili na některou z mých knih,“ kasá se. „Poprvé v životě díky mně tito lidé odhalili, že čtení může být zábava.“

A že Asimov nemá styl?

A že jediný jeho poetický odstavec (finále povídky *Soumrak*, 1941) připsal kdysi jeho redaktor? Inu, zkuste psát absolutně bez příkras. Je to nejtěžší. On to však uměl a stěží je napodobitelný.

„Pointa krátké povídky má být jako jehla vypálená z foukačky,“ vyjádřil se jen krátce před svou tragickou smrtí. „Bodné – a na dlouho ve vás zanechá účinek.“

Je fakt, že měl pro psaní i další dispoziční, která ho zvýhodňovala. Nesnášel volný prostor. Až panicky se taky bál létat a disponoval i hlubokou averzí k cestování. Odmítal dokonce i propagační cesty, a když jedinkrát v životě přistál v Africe, nestála mu za vystoupení.

Ale v Jižní Americe se aspoň postavil na molo. Obecně ovšem býval sužován obavami, že zabloudí nebo přijde pozdě. Radši byl doma a vůbec nejradši za staženými žaluziemi. Psal,

psal, nerad vycházel i jen z bytu a záviděl Neronu Wolfovi. Byl to muž pohroužený totálně sám do sebe.

„Mé absolutní zaujetí psaním okolo mě vytváří hřejivý, umělý svět, který mě chrání před oslepujícím sluncem drsného světa venku,“ napsal a v *Ocelových jeskyních* (1954) využil vlastní neurózy k líčení podzemního města bez oken. „Libí se mi být sám, i když se umím chovat i nesmírně družně a zábavně, je-li mi ve společnosti dovoleno obstarat všechno mluvení.“

Co ještě dodat?

„Je tu víc psychologie než v celém cyklu *Nadace* i s cyklem o *Robotech* dohromady,“ poznamenal za nás už Ivan Adamovič (Ikárie 8/96) na adresu Asimovovy autobiografie a srovnal ji s vlastním životopisem Kurta Vonneguta (1922-2007). „Asimov je chytrý, ale z Kurta cítíme moudrost,“ shrnul to lapidárně. Asi má pravdu. U Asimova má věda vždy přednost před psychologii i dějem a *Oxfordský slovník* ho dokonce uznává za tvůrce hned tří nových pojmů.

ROBOTIKA. POZITRONICKÝ. PSYCHOHISTORIE.

„Jak je známo,“ chlubil se, „první výzkumníci raket byli silně ovlivněni povídkami H. G. Wellse. A stejně jsou dnešní experimentátoři robotiky ovlivněni mnou.“

To, že se stal již zaživa klasikem, ovšem opět nahrávalo jeho ješitnosti. „Pro vězně, ať už provedli cokoli, si najdu vždycky špetku soucitu, zejména čtou-li mé knihy; což mě zároveň přesvědčuje, že možná byli odsouzeni neprávem,“ nechal se Asimov slyšet a jeden kritik o něm napsal: „Ano, je velmi neskromný, nicméně k tomu má zatraceně dobré důvody.“

A kdyby nic jiného, zformuloval (už v jedenadvaceti letech) pověstné zákony robotiky.

1. Robot nesmí ublížit člověku či nečinností dopustit, aby bylo člověku ublíženo.

2. Robot musí poslechnout příkazy člověka. Krom případů, kdy jsou v rozporu s prvním zákonem.

3. Robot musí chránit sebe. Krom situací, kdy to bude v rozporu s prvním anebo druhým zákonem.

Už méně se ví, že ony poučky aplikoval i na lidi. V tom případě je první ze zákonů obdobou zákona robotiky, ale druhý a třetí jsou jiné:

2. Pokud to neohrozí lidi, musíme jako lidé dávat robotovi příkazy, které chrání existenci robotů.

3. Pokud to neohrozí lidi, nesmíme ublížit robotovi anebo nečinností umožnit, aby byl poškozen.

„Jenže lidem – na rozdíl od robotů – zásady nevnutíte,“ uzavírá Asimov odevzdaně a robotické zákony už asi zůstanou jeho nejcitovanějšími slovy. Přesto mu to nestačilo a těch pět set knih možná taky ne.

„Často si kladu otázku,“ napsal totiž krátce před smrtí, „zda jsem od onoho definování těch zákonů udělal kdy něco, co by ospravedlnilo mou další existenci.“

Ivo Fencel

Doporučená četba: Já, Asimov (česky 1996)

Odposlechnuto

Politická korektnost je nepřitelem svobodné společnosti.

Dan Schueftan

izraelský akademik, bezpečnostní expert a politický poradce

Ekonomie není pro gentlemany

Nositel Nobelovy ceny za ekonomii Paul Krugman a profesor Harvardovy univerzity Niall Ferguson jsou originální, tvoří myslitelé s výrazným intelektem a patří mezi nejvlivnější dnešní intelektuály. Měli by tedy mít i výjimečný smysl pro odlišné názory a maximální míru tolerance. Leč není tomu tak. Jejich dlouholetý střet o ekonomické pojetí je totiž velmi drsný a dosel se z intelektuální do osobní roviny. Nelze jej však ignorovat. Týká se totiž nás všech.

Když Paul Krugman, americký ekonom a laureát Nobelovy ceny za ekonomii za rok 2008, dospíval, četl sci-fi série Nadace (Foundation) od amerického spisovatele rusko-židovského původu Isaaka Asimova (1920–1992). Uchvátila ho: „Vyrůstal jsem s touhou být stejný jako Hari Seldon a použít svoji znalost matematiky popisující lidské chování k záchraně civilizace.“

Hari Seldon je fiktivní vědec, který objeví matematické zákony popisující dynamiku společnosti. Vypočítá, že konec civilizace se blíží a nastane 30 tisíc let temna, válek a hospodářského úpadku. Podaří se mu však na opuštěné planetě založit základnu Foundation (do české verze knihy chybně přeloženo jako Nadace), jejímž úkolem je zachránit výtvarnictví civilizace a obnovit ji, až přijde čas.

Kdyby Krugman měl literární ambice, možná mohl na Asimovovu heptalogii navázat, ale měl jiné priority – to, o čem četl ve fantastické literatuře, chtěl aspoň částečně uskutečnit. Inspirován Nadací šel studovat ekonomii, vědu, která má k fiktivní „psychohistorii“ relativně nejbližší. Tento příběh je skutečný a potvrzuje jej i sám Krugman.

Dnes je Krugman světově proslulý ekonom, který napsal více než 20 knih a stovky odborných článků, a autor inovativní teorie mezinárodního obchodu, za niž obdržel Nobelovu cenu. Krugmanova teorie je uznávána jako platné rozšíření klasické teorie britských ekonomů Adama Smitha (1723–1790) a Davida Ricarda (1772–1823). Dokáže například vysvětlit – pomocí úspor z rozsahu a síťových efektů –, proč právě česká ekonomika tolik vyniká v automobilovém průmyslu nebo proč Finsko mělo v uplynulých letech potíže s exportem.

Slabost pro alternativní dějiny

Niall Ferguson je světově uznávaný britský historik a profesor Harvardovy univerzity. Nemá ve zvyku hovořit o svých oblíbených knihách z období dospívání, ale je možné, že i on měl rád fantastickou literaturu. Vždy měl totiž slabost pro alternativní (kontrafaktuální) dějiny, což je disciplína, kterou historici tradičně opovrhovali. Otázka „co by bylo, kdyby se určitá historická událost odehrála jinak“ nepatřila do akademického prostředí.

Ferguson ji však považuje za nevyhnutelnou, pokud historik nemá dějiny jen popisovat, ale analyzovat. Například Fergusonova interpretace první světové války možná nebudí univerzální souhlas, ale všichni se shodnou na originalitě výkladu. Stručně řečeno, my, Britové, jsme vůbec neměli zasahovat do první světové (Velké) války, ale ponechat kontinentální spory kontinentu samotnému. Němci by vyhráli a založili by Evrop-

skou unii o několik desítek let dříve, aniž by se odehrála druhá světová válka a holokaust. Britské impérium by ušetřilo milion lidských životů a Británie samotná by neměla státní dluh převyšující 160 procent hrubého domácího produktu. Všichni by na tom byli lépe!

V odborném světě je Ferguson uznáván pro originalitu svého výkladu historie a pro své znalosti financí, které nejsou v oboru běžné. Jeho monografie o rodu Rothschildů je považována za nepřekonatelnou. Ekonomové ho uznávají jako jednoho z mála historiků, kteří opravdu rozumějí finančnímu a hospodářskému mechanismu a jeho vlivu na světové dění. Laická veřejnost zná Fergusona díky jeho četným populárním knihám, z nichž mnohé vyšly i v češtině. Včetně titulu Nešťastná válka, který pojednává o první světové válce.

Jedovatý propagandista

Paul Krugman má ale i druhou tvář, trochu jako pan Jekyll a pan Hyde. Zatímco v akademické sféře je ztělesněním serióznosti, na stránkách amerického deníku The New York Times (a ještě více na internetu) se mění v zaujatého, pichlavého a jedovatého propagandistu. Krugman je od malička liberál (v americkém prostředí toto slovo označuje socialistu) a je na to hrdý. Jednu ze svých knih nazval The Conscience of a Liberal (Svědění socialisty). Stejný titul má i jeho novinový sloupek.

Krugmanovy ekonomické názory – vynecháme-li teorii mezinárodního obchodu, kde je originální – jsou celkově spíše konvenční. Jeho myšlenkovým zdrojem je anglický ekonom John Maynard Keynes (1883–1946), respektive to, co z něho udělaly generace jeho následovníků. Stručně řečeno, vláda se musí starat o vyrovnaný hospodářský růst a zaměstnanost, což učiní nejlépe prostřednictvím zvýšených vládních výdajů, neboť, jak ví každý student ekonomie po prvním semestru, výdajový multiplikátor je vyšší než daňový. Proto je lepší zvyšovat výdaje než snižovat daně. Je zajímavé, že zatím žádný významný ekonom neupozornil na nenápadnou, ale podstatnou chybu při odvození obou multiplikátorů, které se dopustili Keynesovi následníci. Všichni zřejmě považují tradiční učebnice za svaté knihy.

Krugman je pochopitelně velmi kritický k politice rozpočtových úspor. Nikdy nekritizuje vlády kvůli vysokým daním, vždy jen kvůli nízkým rozpočtovým výdajům. Zde je rovněž zajímavé, proč tak málo ekonomů upozorňuje na jediný a zřejmý důvod výdajových škrtů – protože před úsporami byla dlouhá léta či desetiletí nadměrných výdajů. Ale to již Krugman nevidí nebo spíše nechce vidět.

(Ne)předpověď finanční krize

Po odborné stránce Krugman musel hodně slevit ze svých mladistvých snů o psychohistorii, která dokáže předpovědět vývoj společnosti na několik tisíc let dopředu. A v roce 2008 musel spolknout hořkou pilulku. Ani on sám, ani nikdo z jeho kolegů totiž nedokázali předpovědět finanční krizi, která přišla. A co horšího, pokud ji některý ekonom přece jen předpovídal,

byla to jiná krize, která měla být způsobena jiným mechanismem. Ekonomická věda selhala absolutně a na celé čáře.

Jak se s tím psychologicky vypořádal Paul Krugman? V duchu hesla „vždy se dívej na svět z té lepší stránky“. Několik let po krizi o modelu IS-LM (tradiční učebnicový model v duchu Keynesovy tradice) napsal:

„Ekonomové, kteří vzali tento model vážně dejme tomu v roce 2009, byli terčem posměchu, neboť jejich tvrzení šla proti intuici. (*Šlo o spor, zda velké rozpočtové deficity v USA a v Británii způsobí, či nezpůsobí vysokou inflaci – pozn. red.*) Ale jejich předpovědi vyšly. Tedy ano, je možné, aby sociální věda měla sílu předpovídat události a aby možná vedla k lepší budoucnosti.

Zajisté je velký rozdíl mezi schopností předpovídat víceméně správné úrokové sazby ve střednědobém horizontu a mezi predikcí civilizačního vývoje na stovky let do budoucnosti. Asimovova psychohistorie evidentně integruje ekonomii s politikou a sociologií, což jsou mnohem obtížnější disciplíny. Ekonomie koneckonců pojednává převážně o lakomství, zatímco jiné sociální vědy musejí řešit mnohem složitější emoce. Existují skvělí a moudří politologové a sociologové, ale jejich disciplíny ještě nedosáhly jistého minimálního stupně intelektuální integrace, který umožňuje provozovat ekonomii alespoň někdy na úrovni možná podobné velmi ranému stadiu psychohistorie Hariho Seldona.“

Snílek versus imperialista

To je typický Krugman – romantický fantasta, který sní o prosperující budoucnosti, kdy světové hospodářství bude řízeno centrální institucí s využitím geniálních matematicko-ekonomických metod. Než tohoto kýženého cíle bude dosaženo, je třeba stimulovat ekonomiku prostřednictvím rozpočtových deficitů a nízkých úrokových sazeb. Slabá náhražka za psychohistorii, ale aspoň něco. A protivníky, kteří pošetile hodlají vzdorovat dějinné nutnosti, je třeba řádně rozcupovat, přinejmenším na stránkách deníku The New York Times.

V tomto ohledu se jen obtížně najde odlišnější osobnost, než je Niall Ferguson. Nikdy neměl sebemenší sympatie k socialismu. Napsal knihu o britském impériu (vyšla česky), v níž zcela proti dnes převládajícímu duchu politické korektnosti nachází na imperiální minulosti řadu kladných stránek. Jako většina historiků dává přednost faktům, na matematické modely si nepotrpí. Ani stopa po ambici předvídat budoucnost na stovky let dopředu.

Ze všech podobností i rozdílů je zřejmé, že Krugman a Ferguson se musejí nesnášet. A opravdu. Fergusonova pozice je ho vlastními slovy:

„Nejsem ekonom. Jsem ekonomický historik. Ekonom se snaží zjednodušit svět do matematických modelů – v Krugmanově případě vybudovaných na základech, které položil John Maynard Keynes. Ale z hlediska historika, který má průpravu studovat svět, jaký skutečně je, ekonomův model se dvěma osami a dvěma protínajícími se hladkými křivkami je nepřipustným zjednodušením. Historikův svět je složitý systém plný nelineárních vztahů, zpětných vazeb a zlomových bodů. Je zde

více chaosu než jednoduchých příčinných souvislostí. Více nejistoty než vypočitatelného rizika.“

Krugmanova a Fergusonova nevraživost začala v roce 2009, kdy Ferguson vyjádřil názor, že americký rozpočtový deficit bude mít za následek růst úrokových sazeb. Niall Ferguson se tehdy mýlil, což Paul Krugman neváhal mnohokrát triumfálně opakovat. Kromě toho označil Ferguson za pozéra, který se ani neobtěžuje pochopit základní ekonomické zákonitosti.

Ferguson odpověděl sérií článků, v nichž rozebral různé Krugmanovy předpovědi z minulosti a usvědčil ho z řady omylů. Například v říjnu 2010 Krugman předpovídal, že „nejpravděpodobnější odhad ohledně britské ekonomiky je, že v roce 2011 bude vypadat jako v roce 1931 (*v době hospodářské krize – pozn. red.*), anebo USA v roce 1937 (*kdy se Velká deprese vrátila – pozn. red.*), anebo jako Japonsko v roce 1997 (*podobný případ – pozn. red.*). Řečeno jinak, předčasná úsporná opatření povedou k návratu ekonomického poklesu“.

V květnu 2012 Krugman předpovídal, že „rozhodnutí Cameronovy vlády pokračovat v předčasných úsporných opatřeních se stává historickou a politickou katastrofou“. Ve skutečnosti se žádná katastrofa nestala, což Ferguson neváhal s chutí a opakovaně zdůraznit. Konstatoval, že Krugmanovy znalosti britské ekonomiky nepřesahují úroveň průměrného turistu.

A přidal poznámku: „Jeho neschopnost debatovat o problému bez urážek oponenta může znamenat hlubokou nejistotu, která může být důsledkem nějakého traumatu z dětství.“ Nato Krugman v jednom ze svých sloupků poznamenal, že když někoho označí za nebezpečného idiota (a mendacious idiot), pak skutečně jde o nebezpečného idiota.

Věčný konflikt

Krugmanův spor s Fergusonem sice v poslední době pomalu slábne, především z Fergusonovy strany, ale Krugman si stačil vychovat řadu nástupců. Ekonomové Dean Baker, Josh Barro, Brad DeLong, Matthew O'Brien, Noah Smith, Matthew Yglesias nebo Justin Wolfers občas neváhají sáhnout po ostřejším slovu, když jde o označení oponentů a jejich názorů: cockroach (šváb), delusional (bludný), derp (blb), dope (blb), fool (blázen), knave (hajzlík), whiner (ufňukánek), případně inane (nejapný).

Těžko říci, co by na toto moderní rozšíření ekonomické terminologie řekl John Maynard Keynes. Ať už jeho teorie přijímáme, nebo nepřijímáme, nikdo mu nemůže upřít, že to byl gentleman ze staré školy. Nicméně spor obou učenců se týká celé společnosti. Je to spor mezi tím, jak by svět měl vypadat, a tím, jaký ve skutečnosti je. Spor, který je pravděpodobně věčný.

Pavel Kohout / LN

*Autor je ekonom, ředitel pro strategii ve společnosti Partners
přetištěno s laskavým svolením autora*

Odposlechnuto

Po týdnu bez počítače s internetem jsem si uvědomil, co je v životě opravdu podstatné a důležité. Je to počítač a internet.

Twitter

Fantasy bez magie

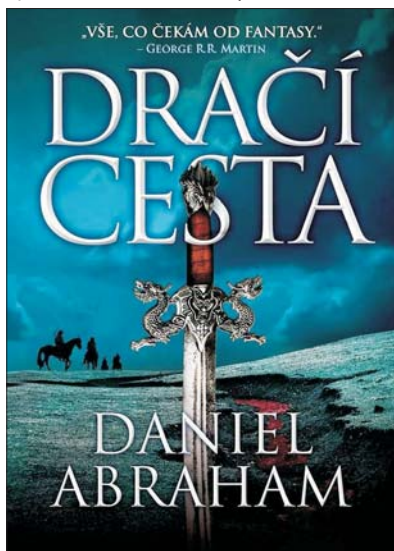
Není to vlastně tak dlouho, kdy byl žánr hrdinské fantasy, či přinejmenším jeho hlavní proud, zcela ve stínu J. R. R. Tolkiena a R. E. Howarda. Zápletky i fikční světy románů, komiksů, filmů i počítačových her na různé kvalitativní úrovni kopírovaly to, co mnoho let předtím vymysleli dva zmínění velikáni žánru. A dlouho to i fungovalo, čtenářským masám to stačilo. Omílání pohádkového příběhu o nule ze zapadákova, která ve finále slavně porazí nejhorší zlo svého světa, k tomu kulisy plné tajemných hradů, magických lesů a bitevních polí se všemi těmi šlechtnými elfy, dravými barbary, dobrými a zlými čaroději, to vše žánr fantasy v očích literární kritiky sráželo k lacinému čtivu, náhražce za zastaralé westerny. Teprve v devadesátých letech se fantasy více a zřetelněji začala rozvíjet a v současnosti je to žánr velmi pestrý. Nebýt *Hry o trůny*.

Ohromná celosvětová popularita televizní verze série **George R. R. Martina** *Píseň ledu a ohně* totiž může načít podobný efekt, jaký následoval po úspěchu Tolkienových knih nebo filmové verze *Barbara Conana*, či zopakovat jako přes kopírák mánii kolem *Harryho Pottera*. V literatuře (či spíše na knižním trhu) by to nebylo nic neobvyklého, jakmile má někdo velký úspěch, hned se vynoří četné nápodoby, přičemž zejména v posledních deseti letech tendence napodobovat sílí a plodí různé subžánry (konspirativní thriller v duchu *Da Vinciho kódu*, upíráská romantika podle *Stmívání*, sadomasochistická erotika podle *50 odstínů šedi*). A jakkoliv je napodobování Martinovy ságy ošidné, protože její úspěch není založen na jednom chytrém nápadu, již k němu došlo. A jedním takovým pokusem je také pentalogie Martinova krajana, přítele a spolupracovníka **Daniela Abrahama** (nar. 1969) *Mince a dýka*, z níž letos nakladatelství Laser-books vydalo první díl, nazvaný *Dračí cesta*.

Ta podobnost spočívá především v tom, že *Dračí cesta* má spíše charakter historického románu než fantasy. Místo boje s nadpřirozenem tu lidé válčí a intrikují hlavně jeden proti druhému, přičemž účinnější a efektivnější než svolávání armád bývá úkladná vražda, pomluva, zapuzení a další jemnější prostředky politického boje. Možná k tomu dojde později, každopádně v první z pěti knih se Abraham magie dotýká jen opatrně a zřídka, vlastně jen v prologu a v závěru knihy, přičemž magie je to velmi umírněná. Podobně se to má s bytostmi, kterými svůj románový svět zaplnil: jde sice o různé živočišné rasy, ale vesměs vzniklé křížením s rasou lidskou, takže všichni ti, co mají orgány psí, ještěřbí nebo hmyzí, se chovají jako inteligentní lidé. Abraham (zatím?) nerozlišuje mezi jejich různými fyzickými dispozicemi, nerozvíjí jejich potenciální odlišné možnosti ve střetu fyzickém i intelektuálním. Je asi největší slabinou knihy, že je všechny vnímáme jako identické lidské bytosti, tako-

vý **China Miéville**by si s nimi asi poradil daleko vynalézavěji. Ve výsledku se tak zdá být všechno to rasové rozdělení jen nadbytečným ornamentem – byť samozřejmě v pokračováních může dojít k nějakým posunům. Bylo by to žádoucí, protože Abraham reálie svého světa čtenáři „pouští“ jen pomalu a v malých dávkách, soustředí se především na aktuální události.

A to pohledem čtyř hlavních hrdinů, kteří text rozdělí do dvou hlavních linií. Ty mají společný začátek – útok Antejského království na svobodné město Vanai. V antejské armádě je také přehlížený nižší šlechtic Geder, poněkud korpulentní mladík, kterého zajímají hlavně knihy, ale který se díky tomu, že nepatří k žádné ze stran soupeřících o vliv na krále, dostane do

cizí mocenské hry, a aniž by o to příliš stál, nasměruje jej kroky, které učiní (a nejsou zrovna sympatické), do pozice klíčového muže království. A zároveň do role loutky čehosi mnohem nebezpečnějšího. Tuto linii příběhu doplňuje pohled vůdce jedné ze znepřátelených šlechtických skupin, té zřejmě čestnější a s upřímnějším zájmem o udržení statu quo, skupiny hrdého rytíře staré školy Dawsona Kalliana.

Opačným směrem, tedy z Vanai, míří v prvních kapitolách společně teenagerka Cithrin a bývalý proslulý velitel v několika vítězných bitvách Marcus Wester, nyní nájemný meč, kterému je svěřena pod ochranu poslední karavana z Vanai. Právě Cithrin v ní tajně provází obrovské bohatství vanajské pobočky jedné velké nadnárodní banky a způsob, jakým s tímto bohatstvím naloží, když se ukáže, že karavana musí změnit plány, patří k tomu osvěžujícímu v Abrahamově knize. Autor v připojeném rozhovoru sám přiznává, že studoval, jak fungovalo středověké bankovníctví, a mnohé z těch poznatků při psaní skvěle zužitkoval – a oproti převažujícím úkladům politickým se tu řeší potyčky a intriky v ekonomických zájmech. Cithrin je zároveň onou postavou, která čtenáře (a čtenářky!) strhne. Na rozdíl od Gедера, který v knize asi není úplně od toho, aby na svou stranu získával sympatie čtenářů, má přesně to, co funguje: je outsider, který se z ničeho vlastní bystrostí a činorodostí vypracuje k významnému postavení, přitom ale není neomylná a prožívá euforii z úspěchů i propady. Válečník Wester sice zasáhne v několika málo akčních scénách, ale zdá se, že to hlavní ho čeká v následujících knihách série.

Dohromady to celkem funguje, jen některé postavy dosti připomínají ty z *Písně ledu a ohně*: Cithrin Daenerys Targaryen, Geder jakéhosi natvrdejšího Tyriona Lannistera, Dawsonova činorodá manželka Clara Catelyn Starkovou. Trochu tu chybí to, co fascinuje čtenáře (a diváky) Martinovy ságy, zejména autorova nevypočitatelnost až zákeřnost ke svým hlavním

Alexandra Pavelková: Údolie ľalií

Začalo to Dekameronom či Cantenburskými poviedkami, a pred pár rokmi nás ohúril Hyperion. Román ako príbeh skupiny rôznorodých ľudí izolovaných od zvyšku sveta, ktorá si na ukrátenie času navzájom rozpráva ďalšie príbehy, má stáročnú tradíciu. Po podobnom formáte siahla aj Alexandra Pavelková vo svojej poviedkovej knihe či snád' románe Údolie ľalií.

V tomto prípade sú členmi skupiny mladá realitná agentka Bety s dcérou, nádejný kupec vikendovej chalupy Peter a dvojica domácich Tina a Herald, ktorí pri bližšom pohľade vyzerajú trochu zvlášť. Do deja neskôr prehovorí aj ich pes. O izoláciu sa postará opustená dedina, ktorú má zaplaviť priehrada (inšpirované skutočne plánovaným vodným dielom Slatinka), neprítomnosť mobilného signálu a vzbúrené prírodné živly – búrka a nebezpečne stúpajúca voda.

Alexandru Pavelkovú pravdepodobne netreba zvlášť predstavovať. Má na konte už desiatku vydaných kníh, víťazstvá literárnych súťažiach, prednáša na konferenciách a je šéfredaktorkou portálu fandom.sk. Jej texty pravidelne vychádzajú v žánrových poviedkových antológiách na Slovensku aj v Čechách.

Autorka si rokmi vypracovala vlastnú originálnu poetiku. Na rozdiel od hlavného prúdu fantasy sa tá jej zriedka pokúša bojovať s veľkým zlom či zachraňovať svet. Je domácejšia, výraznejšie čerpá z rozprávok a ľudových povestí, nielen námetmi ale aj jazykovo. Ale ešte výraznejší rozdiel je v absencii cynizmu (v súčasnosti takého módného), a vo vysokom stupni citovej zainteresovanosti voči svojim postavám. Pavelková si

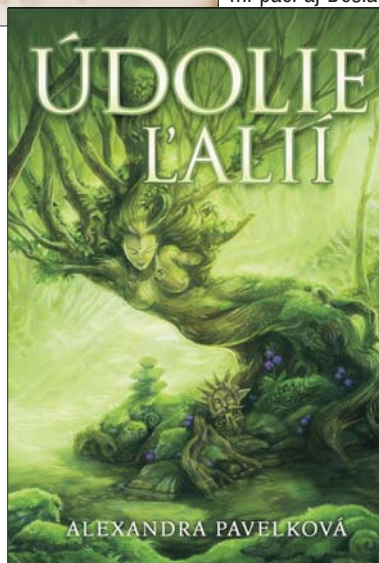
postavám a ten predtým ve fantasy nevidaný tah s popravou hlavného hrdinu prvého dielu. Abraham je umierennejší, civilnejší, netouží po zvratu v závere každej kapitoly. Ale možná je tempo jeho románu mieste poklidné až príliš. Naproti tomu se sága *Mince a dýka* zdá byť sevrtennejší (byť päť kníh také není zrovna málo), koncentrovanejší na menší počet hlavních postav, ktoré autor zrejme nehodlá postupne vybiť a nahrazovať tými zprvu vedľajšími.

Príbehy prvého románu série bývajú väčšinou víťazné úvodom k čemusi veľkolepému. Abraham to naznačuje v poslednej kapitole, kde odkryje také identity tajomného muža z prologu románu. Tahle chytrá a nečekaná (protože pracuje s do té doby nepřiznaným časovým posunem) pointa *Dračí cestu* do značné míry zachraňuje. V českých knihkupectvích se dají nalézt i mnohem lepší fantasy. Ale kdo sáhne po této, zklamán nebude.

Pavel Mandys / iLiteratura
Daniel Abraham: Dračí cesta. Přel. Daniela Orlando, Laser-books, Plzeň, 2015, 452 s.

však dokáže postrážiť mieru emocionality, a svojím spôsobom nenásilne dokáže primäť vnímavejšieho čitateľa, aby aj on zaujal citový postoje.

Tieto vlastnosti občas trochu znevýhodňujú jej poviedky v antológiách, kde sa kladie dôraz na iný štýl. Čitateľ často zahltený hlásajúcimi hrdinami sa niekedy nestihne prepnúť na vnímanie natoľko odlišného štýlu a poviedka zapadne. Práve toto vidím ako najväčší prínos románu – Pavelkovej príbehy sa najlepšie čítajú spoločne a v určitej nálade. Spojovací príbeh túto náladu šikovne navnadí a podporuje. Výsledkom je, že čitateľ z poviedok môže mať lepší zážitok, ako keď ich čítaval samostatne, roztrúsené v rôznych zbierkach alebo časopisoch. Ja osobne som si uvedomil, že sa mi tentoraz veľmi páči aj *Desiatka*, ktorá sa mi predtým zdala trochu nútená. Svoje miesto si obhájila aj *Jazda za kráľom*, na autorkine pomery rutina. Týmto spôsobom všetky poviedky, hoci pôvodne písané samostatne, prekvapivo hladko zapadli do spoločného rámca. Dokonca aj *Farba*, ktorá sa vymyká umiestnením deja a presným historickým datovaním (hlavným hrdinom je renesančný maliar Sandro Botticelli).

Autorka je dobrá v budovaní katarzís. Tá v závere *Rieky* je asi najpôsobivejšia zo všetkých poviedok v zbierke. Spojovací príbeh sa následne končí príjemne civilne, svojou vlastnou malou katarziou. Zostáva len dúfať, že aj skutočnosť menom *Slatinka* sa pohne smerom k happyendu naznačenému v románe.

Jozef Girovský
Alexandra Pavelková: Údolie ľalií, Slovart, 2015, obálka: Jana Šouřlová, 125×190 mm, 352 str., 11,95 Euro

Sekce sci-fi povídek na webu **Nevšední svět.**

V září uplyne rok od založení povídkové sekce. To znamená 52 povídek od 41 autorů.

<http://nevshedni-svet.cz/category/povidky/>

Svitky z Londýnského mostu

Jak to dopadne, když se známá ilustrátorka mnoha fantasy příběhů pokusí sama jeden napsat? Nadmíru dobře. Jana Maffet Šouflová dokázala, že umí nejen skvěle kreslit a hrát na harfu, ale i uplatňovat své další schopnosti, k nimž patří nepochybně i literární talent.

Thomas Collingham, bývalý námořník, se stane šťastnou náhodou konstáblem Londýnského mostu, jedné z nejúžasnějších lokalit a důležitých dopravní tepny rodícího se velkoměsta. Mnohé mosty mají svá tajemství, strašidelné strážce a pohnutou historii. Nejinak je tomu i v případě obydleného Londýnského mostu (stálo tam přes stovku domů). Nový konstábl si ani nestihl pořádně vybalit a už ho čekala první mrtvola. Mylné představy o nudné práci, spočívající hlavně ve vybírání mýtného, ho rázem opustily...

Co svitek, to jeden detektivní příběh. Lehké a vtipné vyprávění v ich-formě si rychle získá čtenáře a až do konce neztratí jejich pozornost. Humor, založený na jemné sebeironii, protkává děj jako kouzelná nit a z historického gobelínu dělá zábavné herní pole. K úsměvu vás přimějí nejen Thomasovy optimistické komentáře, ale i emocionálně podbarvené dialogy. Přestože se příběhy odehrávají v roce 1306, autorka se rozhodla sáhnout k archaismům jen tu a tam, takže jazyk vyprávění je živý a odpovídá myšlení dnešního čtenáře.

Stejně hravě přistoupila autorka i k historickým realitám. Věrně se snaží popsat každodenní život obyvatel mostu a předvádí při tom geniální cit pro detail, přičemž nevynechá ani zkažené jídlo a další nešvary místních hostinců. K doloženým dějinným událostem vedou drobné odkazy v poněkud zhuštěnějším časovém údobí, než se skutečně odehrály. Autorka nezatěžuje své hrdiny ani pro středověk typickým náboženským zanicením. Církev není podána v tom nejlepším světle a chladné krypty sakrálních staveb jsou užitečné především k přechovávání mrtvol.

Naprostu skvělý je nápad s mluvící hlavou popraveného skotského rebela Williama Wallace (možná znáte film Statečné srdce, tak ten je o něm), škoda, že není ještě víc využitý. Ráčkujícího rádce, jemuž postupně odpadávají části obličej, brzy nahradí jiní pomocníci, jako dobrotivý duch stavitele mostu, průsvitná dívka s lampou, gryfové... Thomase však kontakt s nadpřirozenem nijak zvlášť nevytáčí, zachovává ledový klid a ani poté, co se napije zteplalého piva z jakéhosi odřeného pohárku v pracovně svého přítele a londýnského koronera Lioneta, si nevšímá změn, které se s ním dějí.

Inu, někomu může připadat celý příběh, poskládaný jako mozaika z jednotlivých svitků, trochu naivní. Thomas sám je zlatíčko k zulibání a pro boj s padouchy má kolem sebe dost ochotných přátel, kteří se objeví v pravou chvíli a pomůžou, jak můžou. Hrdina si tak lehce poradí s vyšetřováním vraždy

muže, který byl během jedné noci zabit deseti různými způsoby (první svitek), rozlouskne i propadivně uhynutí kostelní kočky, mimochodem církevní zaměstnankyně s řádným platem (druhý svitek), a odhalí i prohnáného žháře, který zničí skoro polovinu mostu (třetí svitek).

Zpočátku Thomasovi stačí hlavně fištrón a Lionetova dokonalá ohledávací technika (trošku jak z Bratra Cadfaela). Eh, krásné časy, kdy důkazy jsou prosté a nepochybnitelné a zločinci po sobě zanechávají spousty stop! Postupně však musí neohrožený konstábl sáhnout i k jiným prostředkům, řekněme až mystickým, které mu obvykle náhoda přihraje pod ruku.

Svou úlohu pak sehraje třeba záhadný bard Weylin i ze zapomnění vystrachaný zrezivělý meč, ostrý jak břitva.

Případ hořícího salamandra je asi nejvíce bohatý na fantazácké prvky, akcí a dějové zvraty, ale vrcholem knihy je bezesporu Případ pěti tancujících nebožtíků (čtvrtý svitek). Jiskří silným epickým nábojem, hlavnímu hrdinovi jde nejvíc o kejhlák a dojde taky na hezkou šermovačku uprostřed zamrzlé Temže. Zároveň je v něm také nejvíce fmeslných prohrěšků, a to hned tři: vyprávěč se rád opakuje, v klíčovém momentě zasáhne princip *deus ex machina* a na konci ještě přiskočí dlouhá dodatečná vysvětlovačka. Jenže celkový dojem je skvělý a kdo by se zabýval drobnostmi, že?

Oceňuji také hezký pokus vymknout se genderovým stereotypům, ačkoliv celá kniha je spíš taková „pánská zábava“. Jedinou výraznější ženskou postavou je kuchařka Padriga, z níž se ale nakonec vyklubou urozená slečna, již je nutné ochraňovat. Původně hubatá hospodyně s „bezvěkou tváří s drobnými vráskami“, oblečená do bezvarého oděvu a dlouhé rochetky a ověšená chřestícími amulety, klíči od spíží, pytlíky s kořením a opírající se při chůzi o hůl, se nakonec promění v celkem ucházející sňatkový artikl, co má aspoň pěkné vlasy a oči... No nic, pořád lepší než ta bledule Elaine, která místo aby skočila Thomasovi do náruče, zapadne do jakéhosi kláštera.

Knihy obsahuje ještě epilog, který si umím dobře představit i jako oslí můstek k další knize, v níž bychom se dočkali pokračování Thomasových dobrodružství. Náš hrdina totiž jen tak nezemře, ač se o to snaží i ten nejvyhlášenější nájemný vrah v Londýně – a marně. Proč? To už prozrazovat nebudu. Neodpustím si ale závěrečný vzkaz autorce: Ano, milá Jano Maffet, opět jsi potěšila naše srdéčka! A nejen tou skvostnou obálkou...

Zuzana Hloušková

Hodnocení 80%

Jana Maffet Šouflová: *Svitky z Londýnského mostu*, Straky na vrbě, 2014, obálka Jana Šouflová, 364 stran, 330 Kč

Hellboy v horách čarodějnic

Ať už máte k proslulému zplození pekel jakýkoli vztah, nedá se mu upřít, že se na českém trhu dlouhodobě těší postavení jedné z nejoblíbenějších komiksových postav. Důkazem budíh mimo jiné fakt, že několik prvních hellboyovských knih se u nás po dvou různých vydáních dočkalo i úctyhodného omnibusu, nemluvě o tom, že se celá knižní série už brzy dočká svého desátého svazku. Jak už jeho název *Paskřívec a další příběhy* napovídá, tentokrát to budou opět kratší příběhy, což může po dramatických událostech zobrazených v předchozím svazku *Divoký hon* zprvu leckoho mrzet. Ano, dosavadní završení hellboyovské legendy nás čeká až v závěrečném dvanáctém svazku, jenž by se česky snad mohl objevit už v průběhu příštího roku. Nicméně není třeba věšet hlavu, čekání nám příjemným způsobem ukrátí dva povídkové svazky, nemluvě o chystaném pokračování dle posledního svazku neméně kvalitní a zábavné knižní série *B. P. R. D.*, které Comics Centrum chystá v rámci edice Na přání.

Vedle *Paskřívce* se v novém Hellboyovi dočkáme tří kratších příběhů, ovšem titulní minisérie, původně vydaná ve třech sešitech a následně odměněná Cenou Willa Eisnera, knize bezesporu vévodí. Dle příkladu pro Mignolu nadmíru inspirujícího Manlyho Wade Wellmana – amerického spisovatele, jenž stejně jako H. P. Lovecraft či R. E. Howard patřil mezi autory publikující na stránkách legendárních *Weird Tales* – se příběh odehrává v drsné a nebezpečné krajině Appalačských hor a notně čerpá z místního folklóru. Hellboy v něm spíše jako vedlejší postava doprovází muže, jenž se po dlouhých letech strávených na útěku vrátil do svého domova, aby se jednou pro vždy vypořádal se svou temnou čarodějnickou minulostí a snad vykoupil svou duši ze spárů pekelných. Nicméně se to neobejde bez obětí a výsledek je stále nejistý. Kombinace kresby slovnutného Richarda Corbena s Mignolovým scénářem funguje skvěle. Drsná krajina je tu v odlehklých horských oblastech doslova zamořena čarodějnicemi propadlými věčné temnotě. Plíží se tmou a opuštěnými chodbami zdejších dolů a střet s nimi i jejich zlořečeným vůdcem rozhodně nebude snadný. Příběh vedle úžasné kresby disponuje řádně ponurou bezútesnou atmosférou a výše zmíněné ocenění si zasloužil.

Druhou polovinu knihy otevírají *Ti, kteří se vydávají v lodích na moře*, kde si Mignola ve spolupráci s Joshuou Dysartem pohrává s temnou legendou piráta Černovouse, jehož dekapitované tělo po celá desetiletí zoufale pátrá po své ztracené hlavě. I tentokrát je třeba vedle zdařilého příběhu vychválit rovněž kresbu, která možná postrádá poutavou osobitost Richarda Corbena, na druhou stranu však boduje realistickým ztvárněním dalece přesahujícím běžnou mainstreamovou produkci.

Další jednohubkou v pořadí je kraftedý *V kapli Molochově*, který si Mignola vedle obvyklého scénáře po pár letech střihnul rovněž jako kreslíř. Příběh malíře čerpajícího z Goyovy tvorby během jeho pobytu v jižním Portugalsku nás zavede do osiřelé prastaré kaple, v níž se umělec nechal svést na scestí temným bohem Molochem, a připomene osudy spisovatelů, kteří se pro svou inspiraci upsalí démonu alkoholu a bez něj už si nedovedou svou další tvorbu představit.

Knihu uzavírá *Mateřské znaménko*, v němž Mignola znovu spojil síly s kreslířem Duncanem Fegredem, umělcem, jenž mu

v pozdních albech pomohl dokončit Hellboyův osudový příběh. Osmistránkový komiks je spíše jednoduchou hříčkou, si ce stále čtivou, ale oproti předchozímu obsahu nepříliš uspokojivou. Na závěr nás čeká ještě obvyklý skicář a především obsáhlý profil tvorby výše zmíněného klasika fantastické literatury Manlyho Wade Wellmana, jehož tvorbu u nás pohříchu známe pouze z několika porůznou rozesetých povídek. Bylo by skvělé, kdybychom se při současné konjunktře jeho slavných kolegů HPL a REH dočkali třeba i výběru z jeho díla. Na druhou stranu to není vzhledem k jeho dlouhému a plodnému životu až tak pravděpodobné (autorská práva v tomto případě jen tak nevypřší), i když by jistě bylo z čeho vybírat a v poslední době se v zahraničí objevilo hned několik zajímavých souborů jeho tvorby.

Celkově je komiksový *Paskřívec* tradičně kvalitní a čtivou knihou, která může zklamat pouze v případě, pokud budete bez varování očekávat pokračování hlavní příběhové linie. Jestli se příliš nepletu, měla by být kniha posléze zařazena do druhého omnibusu někdy začátkem příštího roku, ale kdo by to do té doby vydržel. V tomhle případě totiž platí, že s koupí není důvod dlouho váhat, Mignolův *Hellboy* si veškerou pozornost zaslouží a vzhledem k blížícímu se závěru hlavní řady je více než potěšující, že se s pekelníkem nebudeme loučit a těšit se můžeme i na řady *Hellboy v pekle* a *Hellboy a B.P.R.D.* a s tím, jak snad brzy dohoníme zahraniční vydání, třeba i na další spin-off (svou řadu má hned několik postav, které jsme spolu s Hellboyem stačili poznat). Mignolův komiksový svět je totiž nebyvale poutavý, provázaný a lákavý. Není to pouhá komiksová dojná kráva, ale výrazný autorský příspěvek náročnějším fanouškům a jako takový by ho nebylo snadné jen tak opustit.

Martin Šust / XB-1

Mike Mignola, Richard Corben, Duncan Fegredo, Joshua Dysart, Jason Alexander: Hellboy – Paskřívec a jiné příběhy. Přel. Jan Kantůrek, Comics centrum, Praha, 2015, 160 str, 599 Kč

● svlékání z kůže, hlavě piráta a mateřském znaménku

Nakladatelství Comics centrum dospělo při vydávání série *Hellboy* k jubilejnímu desátému svazku, který – jak to v sérii bývá obvyklé – přerušil tok hlavního příběhu povídkami. Pozornost si zaslouží hned z několika důvodů. Jednak se v jedné z povídek **Mike Mignola** kromě psaní scénáře vrátil také ke kresbě (jinak ho již v posledních dvou svazcích relativně důstojně zastoupil **Duncan Fegredo** a v kreslení pokračuje i v dvanáctém svazku, u nás dosud nevydaném), jednak se opět vrátil ke spolupráci s famózním veteránem **Richardem Corbenem** (ročník 1940) a především: titulní povídka, na níž oba zmínění spojili síly, patří k tomu nejlepšímu z *Hellboyova* univerza. Zajímavá je už Mignolova předmluva, v níž přiznává, že dosud čerpal výhradně z evropských, asijských či afrických pohádek a pověstí, zatímco svůj domácí, tedy americký folklor úplně opomíjel. *Paskřívec* je tedy inspirován právě zkazkami Nové Anglie, odehrává se v Appalačských horách ve státě Virginie a hemží se to tu především čarodějnicemi. A Mignola ještě dodává, že se (nejen v tomto příběhu) inspiroval pozapomenutým pulpovým spisovatelem (a komiksovým scenáristou) **Manlym Wade Wellmanem**, který vytvořil jedny z prvních „okultních“ detektivů literární historie, městského Johna Tunstona a venkovského Johna Balladeera, jak v připojeném portrétu připomíná hororový spisovatel a editor **John Pelan**. Podobně jako předchozí *Hellboyovy* krátké příběhy, i *Paskřívec* tak pozornější a zvědavější čtenáře vybízí k podrobnějšímu pátrání po pověstech Nové Anglie či po tvorbě klasiků brakové literatury. Český mimochodem Wellmanovi vyšly pouze čtyři povídky, vždy v nějakém kolektivním sborníku hororů nebo sci-fi.

Ale zpět k *Paskřivcovi*. Mignola v této dosti rozsáhlé povídce (původně vyšla rozdělena do tří sešitů) rozvíjí zajímavě zkonstruovaný horor, který začíná, když jistá čarodějnice ve vlekku očaruje svou konkurentku, a končí tím, že *Hellboy* je se slepým knězem a jedním tulákem uvězněn v osamělém polorozpadlém

kostelíku a obléhán hejnem čarodějnic, které vede obludné vtělení ďábla, už léta ovládající zdejší hory. Mezitím vycházejí najevno prohršky místních a jejich hrátky s čertem, které obvykle nekončí moc hezky. Kořeněno je to prvky, které známe i z českých pohádek a pověstí (noční svlékání z kůže, malý domácí démon, kouzelná ohlávka či talisman pro štěstí), přičemž teprve komiksová forma jim dodá tu správnou děsivost.

Zvláště když kreslím je Corben, který tihne ke karikaturní kresbě (jeho postavy obvykle působí poněkud zakrsle) – avšak právě zde ukazuje, že umí být groteskní i hrozivý zároveň, a zejména v případě titulního bubáka si vskutku vyhrál: úlisný úsměv na bizarně nakloněné hlavě, z níž už odpadla část kůže a masa, je mimořádně působivý. A jestliže nejlepší Mignolovy povídky pracovaly převážně s pochmurnou atmosférou, zde jako by byl dominantní škleb. Platí to i o panoptiku všelijak zhyzděných čarodějnic.

Jestliže *Paskřívec* upoutá promyšleným příběhem, který má ještě navíc i dovětky, ostatní povídky už jsou podstatně kratší a triviálnější. Povídka *Ti, kdo se vydávají v lodích na moře* ještě zaujme neobvyklou pirátskou tematikou (točí se kolem utaté hlavy slavného pirátského hrdlořeza) a také počtem zavražděných (přičemž vražda obvykle proběhne dosti rychle a překvapivě), *V kapli Molochově* už čteme jen Mignolův slabší standard s omámenou obětí a rvačkou s obří obludou a závěrečné *Mateřské znaménko* už je jen snová hříčka, která je zajímavá hlavně tím, že se tu v oblouku vracíme k jedné z úvodních scén *Paskřivce*, ke scéně svlečení kůže.

Mignolovy povídkové sborníky bývaly vyrovnanější: zde *Paskřívec* dominuje jak rozsahem, tak kvalitou. Soubor jako celek je sympatický především v tom, že se snaží objevovat nové motivy i nová prostředí. Že se v nich nakonec odehrává vlastně stále totéž, tak nějak patří k věci.

Pavel Mandys / iLiteratura

Robert E. Howard: Meč s fénixem a jiné povídky

[na obálce, ne však na titulním listu ani v tiráži též velký nadtitul *Conan*; na webu nakladatele chybně psáno „s Fénixem“].

Vydal DOBROVSKÝ s.r.o. v edici Omega. Přeložil: Petr Polák.

[...] Praha 4 v roce 2013 [distribováno v prosinci]. ISBN 978-80-7390-026-7. Odpovědný redaktor: Pavel Tůma. Jazyková korektura: Jan Srb. Obálku zhotovil: Jiří Miňovský.

Kniha obsahuje 11 povídek různé délky; jediná informace o jejich výběru je v tiráži „vydání zhotoveno [evidentně oblíbená formulace vydavatele, objevuje se i v dalších jeho knihách včetně edičních poznámek] podle anglického originálu *The Complete Chronicles Conan*“ [sic; správně ...*of Conan*], jemuž (vedle Howardem nakreslené mapy na předsádce, převzaté nejspíše také přímo odtud a ne z jiných zdrojů na internetu) skutečně odpovídá uspořádání povídek – podle toho, jak pů-

vodně vycházely časopisecky; dosavadní souborná vydání conanovských příběhů v kanonickém překladu Jana Kantůrky byla řazena podle značně odlišné vnitřní chronologie. Dále srovnávám s jeho posledním vydáním v nakladatelství AURORA (*Conan I.* Praha 2007, ISBN 978-80-7299-091-7. *Conan II.* 2008, ISBN 978-80-7299-094-8), které se může v detailech (jazyková revize Eva Němečková a Ondřej Burian) drobně lišit od předchozích (Zlatý kůň 1991, AFSF 1994 a znovu 1997, BB Art 2000).

Prvních 5 povídek je nový překlad, silně začátečnický, řadou čtenářů již kritizovaný pro otrockost a stylistickou neumělost, ani nemluvě o hojnosti překlepů a jazykových chyb. (Zvlášť kuriózním rysem knihy je, že dělení na odstavce používá pouze u přímé řeči, takže delší popisné pasáže splývají do i mnohastránkových „stěn textu“, zatímco naopak v dialozích odsazuje prakticky každou větu bez ohledu na to, jak jsou strukturovány

promluvy, jejich uvozovací pasáže nebo i odstavce originálu; viz obě ukázky níže.)

Polák se „díky“ svým nedostatkům sice vyhnul jistě mnohmluvnosti, kterou trpí Kantůrkův překlad, ale mnohde naopak vynechává celé věty: např. jen na dvou stránkách povídky *Plíživý stín* chybí *Conan likened it in his mind to a great torrent, dwindling gradually as it rushed southward, to run dry at last in the sands of the naked desert.* (str. 126; u Kantůrka „Conan se v duchu vrátil k tomu pestrobarevnému lidskému proudu, který při svém postupu na jih pomalu, ale neustále slábnul, až nakonec zmizel v bezdném písku jižní pouště a ztratil se docela.“, svazek II str. 18) a *Natala cringed close to him, frightened by the silence. Conan tried the portal, and stepped back, drawing his saber, as it swung silently inward.*

(str. 127; Kantůrek spojuje s následující větou „Natala, kterou hrobové ticho děsilo, se k němu ustrašeně tiskla. Conan zkusil bránu otevřít a v tom okamžiku uskočil zpět a vytasil šavli. Natala vykřikla, protože obě těžká dveřní křídla tiše ustoupila dovnitř.“, str. 18). Zřejmě je to spíš ledabylostí než záměrnou snahou o krácení – např. bez druhé citované pasáže přestává být jasné dění v okolní scéně.

Podstatně závažnější však je, že v polovině 6. povídky *Jezero* (u Kantůrka *Jezírko*) toho černého přechází překlad v jednoznačný plagiát Kantůrkova, opsaný (či spíše zkopírovaný z elektronických kopií, které jsou hojně dostupné na webu) slovo od slova jen s minimálními a postupně řidnoucími úpravami – záměny synonym, přehození slovosledu, přidání či vypuštění nepodstatných slov. Změna nastává náhle, po začátku poslední ze tří podkapitol:

Kantůrek (sv. II str. 69–70):	Polák (str. 169; úpravy ve druhé části zvýrazněny jako revize – škrt ty a doplňky):
Meč se mu kýval v bezvládné ruce a on tam stál s otevřenými ústy, ochrnut setkáním s tím, co bylo mimo dosah chápání lidského mozku. O jednom se však nedalo pochybovat. Tajemství trpasličích figurek bylo teď jasné. Za tímto objevem se však ukrývalo další mnohem hroznější tajemství důvodu jejich existence.	Meč se mu pohupoval v ruce, když hleděl s otevřenou pusou na zrudlost, jež předčila veškeré jeho představy. Pravda byla ale jasná a tajemství malých sošek bylo objasněno. S odhalením jejich tajemství ale vyvstala ještě daleko hroznější otázka.
3. Conan nebyl později s to určit, jak dlouho stál ve zmatených úvahách. Z nehybnosti jej vytrhl jakýsi hlas. Byl to ženský hlas, který se ozýval hlasitěji a hlasitěji, jako by se jeho majitelka blížila. Conan ten hlas poznal a jeho ochrnutí okamžitě zmizelo. Rychlý pohyb jej vynesl vzhůru po policových římsách, kde se zastavil a odkopl na obě strany hustě nastavené sošky, aby získal místo pro nohy. Další skok, a to už se vytahoval na korunu zdi, aby nahlédl přes ni. Byla to vnější zeď a Conan viděl zelenou pastvinu, která se rozkládala okolo paláce. Po jejím zeleném povrchu spěšně kráčel jeden z černých obrů a pod jednou paží nesl křičící zajatkyňu stejně snadno, jak by normální dospělý nesl zpupné dítě. Byla to Sanča. Vlasy jí vlály v neuspořádané záplavě kolem hlavy a její olivová pleť ostře kontrastovala s lesklou černí jejího vězňatele. Ten si ani v nejmenším nevšímal jejího odporu ani křiku a mířil k hlavní bráně	3. Conan nebyl později s to určit netušil , jak dlouho stál ve zmatených úvahách zůstal na sošku zírat . Z nehybnosti jej že ze zamyšlení ho vytrhl jakýsi jakýsi hlas. Byl to ženský hlas, který se ozýval stále hlasitěji a hlasitěji hlasitěji , jakoby <i>[sic]</i> se jeho majitelka blížila přibližovala . Conan ten hlas rozpoznal a jeho ochrnutí okamžitě zmizelo a paralyzující údiv se v okamžiku rozplynul . Rychlým pohybem se jej vynесl vzhůru po policových římsách, kde se zastavil a odkopl na obě strany hustě nastavené sošky, aby získal místo pro nohy. Další skok; a to už se vytahoval na korunu zdi, aby nahlédl přes ni. Byla to vnější zeď a Conan viděl zelenou pastvinu, která se rozkládala okolo paláce. Po jejím zeleném povrchu spěšně kráčel spěchal jeden z černých obrů a pod jednou paží nesl křičící zajatkyňu stejně snadno lehce , jako by normální dospělý nesl zpupné zlobivé dítě. Byla to Sanča Sanča . Vlasy jí vlály v neuspořádané záplavě kolem hlavy a její olivová pleť ostře kontrastovala s lesklou černí jejího vězňatele. Ten si ani v nejmenším nevšímal jejího odporu ani křiku ani nevšímal a mířil k hlavní bráně.

V podstatě je nadbytečné uvádět originál:

His sword trailed in his paralyzed hand as he glared, open-mouthed, stunned by the realization which was too abysmal and awful for the mind to grasp.

Yet the fact was indisputable; the secret of the dwarfish figures was revealed, though behind that secret lay the darker and more cryptic secret of their being.

How long Conan stood drowned in dizzy cogitation, he never knew. A voice shook him out of his gaze, a feminine voice that shrieked more and more loudly, as if the owner of the voice were being borne nearer. Conan recognized that voice, and his paralysis vanished instantly.

A quick bound carried him high up on the narrow ledges, where he clung, kicking aside the clustering images to obtain room for his feet. Another spring and a scramble, and he was

clinging to the rim of the wall, glaring over it. It was an outer wall; he was looking into the green meadow that surrounded the castle.

Across the grassy level a giant black was striding, carrying a squirming captive under one arm as a man might carry a rebellious child. It was Sancha, her black hair falling in disheveled rippling waves, her olive skin contrasting abruptly with the glossy ebony of her captor. He gave no heed to her wriggings and cries as he made for the outer archway.

Obdobně jsou opsány čtyři následující povídky Lotři (u Kantůrka *Darebáci*) v domě, Stín v měsíční záři (Kantůrek: *Stíny měsíční záře*), Královna Černého (K.: *černého*) pobřeží a Dábel v železe (K.: ...v železo vtělený). V souvislosti této snahy odlišit se názvem za každou cenu je zajímavé, že titulní povídka se

drží – snad z komerčních důvodů? – zavedeného překladu, i když je inverzí anglického *The Phoenix on the Sword*). Závěrečná novela *Lidé Černého* (Kantůrek: černého; v obsahu zřej-

mě chybně „z Černého“) kruhu už je opět přeložena nově. Uvedu ještě úplný konec shodné části:

Kantůrek (Conan I. str. 365):	Polák (str. 314):
Její obranu snadno překonal a s nespoutanou vášní pil nektar jejích rtů. V jeho polibcích bylo tolik obdivu, touhy i vášně, že bílé paže, které se ho snažily odstrčit, nakonec povolily a pevně se ovinuly kolem svalnatého krku. V té chvíli se jí Conan zasmál přímo do jasných očí a řekl: „Proč by nemohl být náčelník Svobodného bratrstva lidu* lepší než nějaký v městě vychovaný turanský pes?“	Její obranu snadno překonal a s nespoutanou vášní pil nektar jejích rtů. V jeho polibcích bylo tolik obdivu, touhy i vášně, že bílé paže, které se ho snažily odstrčit, nakonec povolily a pevně se ovinuly kolem jeho svalnatého krku. V té chvíli se jí Conan zasmál přímo do jasných očí a řekl: „Proč by nemohl být náčelník Svobodného bratrstva lidu lepší, než nějaký v městě vychovaný turanský pes?“
Setřásla dozadu lesklé zlaté vlasy a každý nerv se jí v těle chvěl při vzpomínce na jeho žhavé polibky. Ruce mu stále držela kolem krku. „Chceš snad tvrdit, že se můžeš srovnávat s Agou?“	Setřásla dozadu lesklé zlaté vlasy a každý nerv se jí ještě v těle chvěl při vzpomínce na jeho žhavé polibky. Ruce mu stále držela kolem krku. „Chceš snad tvrdit, že se můžeš srovnávat s Agou?“
Zasmál se a s dívkou v náručí vykročil ke kamennému schodišti. „To posoudíš sama,“ vychloubal se. „Podpálím Khawarizm, aby ti posvětil místo pochodně na cestu do mého stanu.“	Zasmál se a s dívkou v náručí vykročil ke kamennému schodišti. „To posoudíš uvidíš sama,“ vychloubal se. „Podpálím Khawarizm, aby ti posvětil místo pochodně na cestu do mého stanu.“

* Zřejmě chyba redakce Aurory při měnění slova: v předchozím vydání je jen „Svobodného lidu“, ale ve zbytku knihy se používá bratrstvo. Srovnej originál:

He crushed her struggles easily, drinking the nectar of her lips with all the unrestrained passion that was his, until the arms that strained against him melted and twined convulsively about his massive neck. Then he laughed down into the clear eyes, and said: ‘Why should not a chief of the Free People be preferable to a city-bred dog of Turan?’

She shook back her tawny locks, still tingling in every nerve from the fire of his kisses. She did not loosen her arms from his neck. ‘Do you deem yourself an Agha’s equal?’ she challenged.

He laughed and strode with her in his arms toward the stair. ‘You shall judge,’ he boasted. ‘I’ll burn Khawarizm for a torch to light your way to my tent.’

Nelze úplně vyloučit, že Polák čerpal z Kantůrkova překladu i u zbylých povídek; takové shody, které by mohly být projevem nemístné závislosti, jsou tam však podstatně řidší, subtilnější a nejednoznačnější (zhruba na úrovni „hroznější / hrozivější“ místo *darker and more cryptic* z první ukázky výše). Je však nepochybné, že Polák vycházel z originálu, díky čemuž se vyhnul chybám, jichž se někde dopustil Kantůrek (ten např. v závěru *Plíživého stínu* neporozuměl idiomu *We got off light, after all: we have wine and water* a převádí do kontextu nezapadajícím „Koneckonců podívej, máme světlo, máme vodu i zázračné zlaté víno“, sv. II str. 51, zatímco Polák správně „Nakonec jsme z toho vyšli dobře. Máme víno a vodu“, str. 154). Kniha vůbec působí dojmem, jako by byla dílem dvou různých lidí a údajný redaktor ji ani neviděl: Tak jsou v Kantůrkových překladech nesjednocené kletby „u lštar(y)“ přepsány Polákovým anglickým pravopisem se -sh- (str. 245 a 256), ovšem sám Po-

lák jméno bohyně skloňuje, jako by bylo mužské („U Ishtara!“ str. 30 a dále).

Těžko spekulovat, co je důvodem takového podivné kombinace, jež v historii překladového plagiátorství nemá obdoby: snad to mohlo být příliš pozdní zjištění, že vlastními silami by Polák nestihl dokončit překlad včas na předvánoční trh; to ovšem nevysvětluje jeho postup v dalších knihách (*Jane Eyrová* vyšla už na začátku září). Závěrem pro úplnost uvádím jedinou známou reakci nakladatelství z 21. března 2014 poté, co byl na Facebooku kritizován ještě nápadnější plagiát v letos vydaném Howardově románu *Hodina draka*:

Dobrý den, posíláme vyjádření překladatele pana Poláka. „Pana Kantůrka mám načeného a měl jsem před sebou nelehký úkol. Snažil jsem se zachovat ducha původního překladu. Pracoval jsem s anglickým originálem a měl jsem k ruce i knihu s původním překladem. Nesnažím se pana Kantůrka plagiovat, ale vycházet z jeho verze a respektovat ji. Pakliže můj překlad některé čtenáře pobouřil, nebo snad urazil, mrzí mě to. Vycházel jsem z kostry pana Kantůrka v nejlepší víře, za účelem stylově vycházet z jeho vynikajícího a nepřekonatelného překladu. Při nahlédnutí do Kantůrkova překladu v některých případech došlo k situaci, kdy daná věta lépe přeložit opravdu nejde. Když dva překladatelé dělají stejnou věc, nelze se vyhnout stejným výrazům. Nejedná se o plagiát, ke shodě nedochází ve více jak v 30-40ti procentech. Nutno dodat, že mé dílo vzbuzuje i pozitivní ohlasy. [následuje odkaz na pochvalnou recenzi *Meče s fénixem od bloggera, jemuž nakladatelství poskytlo výtisk*] Doufám, že v dalších pracích dojdeme ke shodě. [závěrečné uvozovky chybí]

zpracoval Jan Vaněk jr.

Odposlechnuto

Nechci vás urazit, ale Obama je Evropan. A to je to nejhorší, co můžete o americkém prezidentovi říci. **Dan Schueftan**

Před devadesáti lety zemřel Henry Rider Haggard

Je dnes dětmi zapomenut. Nebo aspoň u nás. Škoda. A chyba. Jeho nevidanou, neopakovatelnou představivost a bezbřehou schopnost poutavě vyprávět bychom potřebovali. Určitě. Ano, přišli po jím vysekané cestě jiní, ale to on ustavil žánr fantasy. *Pán prstenů* by vypadal jinak, kdyby nebylo tří Haggardových naprosto úžasných románů *Doly krále Šalamouna*, *Allan Quartermain* a *Ona*.

Právě *Pán prstenů* se *Dolům krále Šalamouna* vnitřní strukturou až podivuhodně podobá, tak jako i svou atmosférou. Sir Henry Rider Haggard (1856-1925) však zrovna tak ovlivnil duchovního otce *Narnie* C. S. Lewise a měl stejně jako Rudyard Kipling zásadní vliv na autora Tarzana, Edgara Rice Burroughse. A koneckonců i na Roberta Ervina Howarda a jeho *Conana*. U nás obdivovali Haggarda kupříkladu Váchal či spisovatel Jiří Jobánek (1923-2002), jenž napsal: *V oblasti fantazie je to samozřejmě klíčový autor, který se nestal světovým jen následkem vlastní nadprodukce, ale zase se stal velice bohatým.*

Jobánek jako hoch Haggarda hlatal a velice ho miloval. Jiný, mladší znalec Mistrova díla Jan Frolík pak upozorňuje ve sborníku *Poutník* 39/1992 na román Ludvíka Součka *Případ jantarové komnaty* (1970) a rovnou viní krále české sci-fi z plagiátu. Právem?

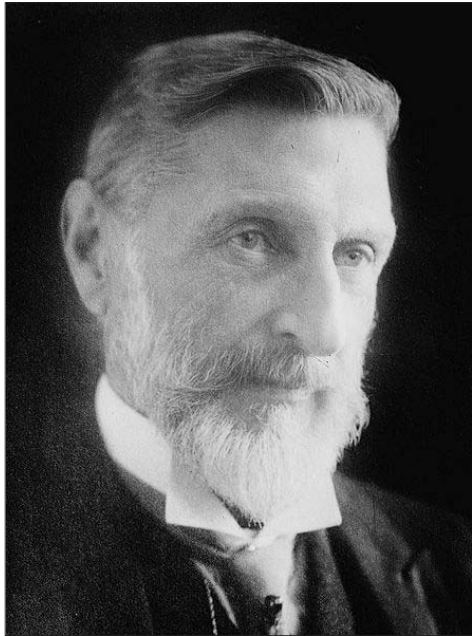
Jak to uchopíte. A srovnáme sekvenci z *Jantarové komnaty* s pasáží z Haggarda! Nejen podle mého názoru se nejedná o víc než o regulérní výpůjčku. Právě ve fantastní literatuře navíc vcelku obvyklou, a dokonce mi připadá, že tu jde o Součkovu vážnou úklonu slavnému Britovi.

„Souček byl samozřejmě plagiátor bez bázně a svědomí,“ píše ovšem Jan Frolík. „Drzost mu rozhodně nechyběla.“ Sám nenacházím na stránkách *Jantarové komnaty* nic kradeného, anebo tedy s výjimkou destičky z temně sopečného skla, obsidiánu. U Součka ji našli v pancéřové schránce uvnitř sklepu, hluboko pod německým zámekem, a na starodávném pergameně položeném vedle stálo:

Tato památka je velmi tajemné a podivuhodné dílo, které moji předkové před časem přinesli z Armoriky (sic), Malé Británie, a jistý svatý kněz mému otci stále připomínal, aby destičku úplně zničil, protože ji stvořil Satan, a to způsobem dábelským. I proto ji otec vzal a rozbil vedví. Ale já, John de Vincery, jsem obě části zase zcelil.

Text lze najít, to je fakt, i ve slavném Haggardově románu *Ona* (1887), ale myslím, že tu Souček – v rámci svého vlastního fikčního světa – nenaznačuje o nic víc než to, že jeho i Hag-

gardovi hrdinové náhodou natrefili na tentýž artefakt. A kde-pak. Ladné základy, které Haggard vysnil, jsou i pevné. Až příliš, než aby nebylo fér zdvihat nad nimi zdi modernějších paláců. Souček tak jednal. Vzpomínal na svou četbu a psal. A Haggarda, pravda, pravidelně nacházíme i ve vzpomínkách většiny anglosaských spisovatelů. Nebojí se k němu přiznat a bývají to řádky přetékající dojetím. Velicí mistři per, do kterých bychom to neřekli, se pojednou rozpívají a měknou nad mladickou četbou, až nám může posléze připadat, že Haggard ovlivnil každého. „Překonal obecné povědomí o sobě samotném,“ formuloval to český badatel Josef Sanitřák (nar. 1960) ve třetím svazku *Dějin české mystiky*.

A Haggard? Spatřil světlo reálného světa poblíž Norfolku jako osmé z deseti dětí advokáta a statkáře. Matka se věnovala psaní. Jako dítě byl považován za blázna, se zdarem však absolvoval soukromé gymnázium a jako devatenáctiletý se ocitá v Jižní Africe co tajemník guvernéra státu Natal, který byl přítelem jeho otce a bratrem Bulwera-Lyttona, autora *Posledních dní Pompejí*. Haggard se taky snažil pracovat pro zvláštního britského komisaře v Transvaalu a získal pozici sekretáře u zdejšího Nejvyššího soudu (1878). Prožil intenzivní vztah s černoškou a zkusil štěstí na pětrosí farmě. To s jistotou Marianou Margitsonovou. Ji si ve svých třidvaceti i vezl zpátky do Anglie, kde se vzali.

Do roku 1884 studoval práva, ale praxi se nikdy nevěnoval. Radši zkoušel psát knihy o politické situaci v Jižní Africe. Prvá vyšla roku 1882.

Byl starý osmadvacet let, když vydal i román *Úsvit* (1884), ale dílo nezabralo. Rok nato následovala *Hlava čarodějky* (1885), ale ani ta neupoutala. Třeba i Stevensonův *Ostrov pokladů* (1883) ji zastíňoval. I Haggardův bratr byl spisovatelem a jednoho dne prohodil: „Nedokážeš asi napsat nikdy nic tak dobrého jako *Ostrov pokladů*.“

„Oč, že ano. Vsadíme se?“

Plácl si. O pět šilinků. Uplynulo šest týdnů a vznikly *Doly krále Šalamouna* (1885), jedna z prvních vlastovek subžánru Ztracená rasa, vynalezeného už zmíněným lordem Lyttonem.

Jsou *Doly krále Šalamouna* opravdu tak úžasné? Těžko je hodnotit. Psány jsou kostrbaté, avšak vypravěčstvím a námětem uvedly v nadšení zvláště americké čtenáře. I jedenáctiletý Burroughs je shltl na posezení a napodobitelé se rojili. Američan John De Morgan vydal roku 1887 epigonskou prózu *Poklady krále Šalamouna* a toto následování Haggarda už nikdy neskončilo.

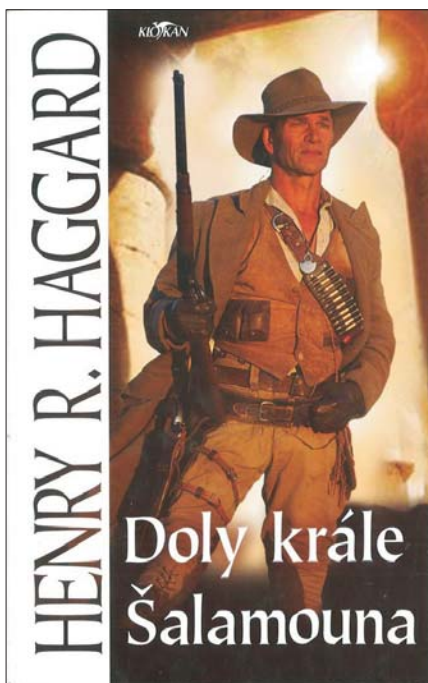
V okamžiku, kdy se vtěloval do hlavního hrdiny *Dolů*, ovšem ještě mág naprosto netušil, že právě vytvořil supermana a budoucího hrdinu dvacítky svých prací. I dal mu jméno Allan Quatermain, udělal ho legendárním lovcem a dobrodruhem a Allan zůstává jednou z nejkoničtějších figur dobrodružného žánru, která inspirovala nejen Indiana Jonese. Sice zemřel už roku 1887 (v knize, která nese jeho jméno), ale byl to až příliš cenný chlapík, tak jej Haggard postavil zpátky na nohy. Ne ovšem tak, jako to udělal Conan Doyle s Holmesem, takže později psané romány s Allanem se vždycky odehrávají už před tím úmrtím.

I druhá z nejslavnějších haggardovek *Ona* (1887) je kniha „vsutku pozoruhodně dobrá“, slovy H. P. Lovecrafta, a titulní africká královna bílé pleti Ayesha se jednou provždy stala ideálním symbolem ženské nezávislosti, který Carl Gustav označil za archetyp. Sám Haggard vymyslel tři pokračování tohoto napadnutého, fascinujícího příběhu, a chrtil i mnohé jiné knihy, až svůj talent rozměnil. Bohužel. Ale několik jeho děl za to stojí a navíc opakovaně razil cesty. Už roku 1888 navštívil Island a tamní mýty ho tak prodchly, až je dnes považován i za osnovatele ještě i dalšího subžánru hrdinské fantasy Meč a magie. Díky jediné knize jménem *Erik Jasnooký* (1891).

Roku 1891 zemřel Haggardovi syn a on později neúspěšně kandidoval do parlamentu. Jinak však nepotkával očividné prohry. Počátkem dvacátého století i důkladně procestoval Anglii a roku 1905 ho vláda poslala do Ameriky jako zpravodaje o stavu Armády spásy. Byl také pasován na odborníka na koloniální migraci a díky tomu cestoval i později. Začal rovněž psát odborné práce o zemědělství a byl za ně pasován na rytíře (1912). Do šlechtického stavu byl Haggard definitivně povýšen roku 1921. A jeho povaha? A jeho zvyky?

Bezesporu byl fatalista, okultista, spirita i člen řady tajných společností, a čtete-li jeho romány, někteří jeho trpící, strádající hrdinové vám mohou splývat. Ale neměli by. Každý ztělesňuje nějakou lidskou vlastnost nebo sílu, některou ze složek všelidského já, a tak to cítil a chápal i nejpracovitější z překladatelů Haggarda do češtiny Karel Weinfurter (1867-1942).

HRH byl, jak řečeno, mimořádně in-

spirativní osobností a jeho úžasná představivost sice je „poněkud“ groteskního rázu, ale bezesporu dotáhl k mistrovství právě příběhy ztracených enkláv, zmizelých ras, pohřbených říší, „vypařených“ civilizací a zapomenutých národů. Bylo to jeho pravé téma a uchopil je po svém. Vedl k dokonalosti. A to s bravurou, již i velký E. R. Burroughs už jen potvořil.

Háček tu, pravda, byl. Někdy ličí až bohorovně poměry v nějaké té „tajemné“ enklávě – a hle, jen deset let nato bylo stejné území čilými Brity prozkoumáno a realita neodpovídala.

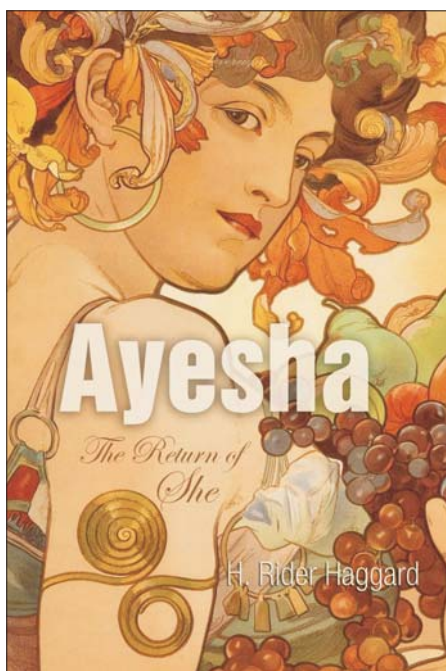
Ale co má být? Nechtěl být prorokem, ani nebyl jasnovidcem, a fantasy je ostatně žánr touhy uvězněné v srdci. I díky Haggardovi tenkrát ten žánr přímo toužil po nalezení čehosi, co lidstvu mizelo skrz prsty, a zatímco Mistr snil a psal, svět přestával být čarovný. Náhle se stal procestovaným, zmapovaným a pro mnohé bez kouzla. „Náš malý, prochozený svět,“ psal o tom i sám Haggard už roku 1894!

Jak chápal své romány? Určitě jako „poslední pozitivní hradbu proti moderní době“. A disponovaly mnoha klady. Jak skvěle třeba Haggard umí líčit boj. Pro jeho příběhy je typický i motiv stěhování duší a prokletých lásek, putujících napříč staletími. A přece uměl být ten snilek i zdatným obchodníkem a stal se prvním autorem *pulp fiction*. Jeho poutavé, byť stále palčivější jehlou šité romány vycházely počínaje rokem 1905 vždy nejprve na pokračování v časopisech.

Povahou byl přesto melancholik i pesimista, kterému byl „svět peklem“, jak to aspoň formuluje Graham Greene, a sice se jednalo o upřímného křesťana, ale skutečně byl i hluboce mysticky založen.

Paradoxem jeho osobnosti však je i to, že až překvapivě málo četl. V dětství snad jen *Robinsona*, *Mušketýry* a *Pohádky tisíce a jedné noci*. Méně však u něj vygenerovalo víc.

Byl géniem, ale literární historik Leon Kellner na něm nachází ve své *Anglické literatuře nejnovější doby* i nedostatky. Dle něj je Haggard pouhým „imputátorem nevyčerpatelného zájmu o mamon a leda karikaturou Stevensona... Odkoukal všechny Stevensonovy dovednosti,“ míní Kellner, „a tisíckrát

je zhrubil. Převzal od něj doslova vše, "pokračuje. „Ich formu, bezdeché napětí, překotné dění, nemilosrdné řeže, hry s tajemnou vědou a alegorií... a měl s tím i Stevensonův úspěch. Jen ze Stevensonova umění není znát nic.“

Je to pravda? Kdo ví. Rudyard Kipling ovšem prohlásil i při svých dost odlišných názorech na kolonialismus, že se určitě „ještě nikdy nevyskytl vypravěč s tak nepřekonatelnou fantazií, jakou má Henry Rider Haggard“.

„Tím nejoblíbenějším románem mého dětství přirozeně byly *Doly krále Šalamouna*,“ přiznává zmíněný Graham Greene. „V naší paměti vytvořil obrazy, které ani po desetiletích nevymizí.“ A je to pravda. Onu sázku s bratrem Haggard vyhrál. *Doly krále Šalamouna* se staly přes noc neuvěřitelným bestsellerem a některé z příčin toho osvětlují dnes poutavé eseje od Henry Millera (1952) či právě Grahama Greena (1951). A jistě je i jedno. Už sto let před Stevenem Spielbergem si Haggard šalamounsky povšiml magické extáze, do níž většinu lidí přiváděly i jen zmínky o archeologii, o hledání pokladů a o vykopávkách. Využil to a archeology povýšil. I jimi udělal nás, čtenáře. Hm. A co ještě k tomu odkrýt i nezbádané dějiny? napadlo ho.

„Existovaly vyspělé civilizace, které zanikly,“ píše i dnes aktuálně. „Ty zániky se opakují, co stojí světem svět, pády říší jsou přirozené a není třeba násilí. Každá civilizace zanikne sama a v rámci přirozeného procesu. Sešlostí věkem. I ta naše,“ dodává, „vyrostla z barbarské půdy jako strom, a pokud se mě týká, věřím, že do stejné půdy padne jako onen strom. Dřív anebo později. A jako se tam skácely už civilizace egyptská, řecká, římská a spousta dalších, o kterých dnes ani už nic nevíme.“

Mýlil se? Kdo ví. „Říše se rozhodně pomalu hroutí. A to bez výjimky,“ míní i Oscar Wilde, respektive jeho Dorian Gray. A Haggard? Disponoval rozhodně mocnou vizí, uměl mezi řádky mistrně vyvolat děs, jak postřehl i zmíněný král hororu Lovec-

Olina Běrová (Olga Schoberová) ve zpracování *She: Její pomsta* (1968)

raft, dokázal šokovat a v románu *Ona* dokonce „vynalezl“ náboženskou popravu do běla rozžhavenou nádobou z litiny vsazenou na hlavu. Tzv. hot-potting. A přece stejně věrohodně vypráví o lásce. *Ona* je přece prvořadě příběh nejsilnější vášně a Ayesha zůstává tak silným symbolem smyslnosti, že se bez ní vedle Junga neobešel ani Sigmund Freud.

Kořeny působivosti Haggardových děl přitom tkví i v d'ábelské moci kontrastů mezi typicky britskou zdrženlivostí a právě oním žnutím lásky, a když (roku 1965) ztvárnil ve filmu majora Horace Hollyho pověstně odtažitý herec Peter Cushing, nešlo najít vhodnější obsazení.

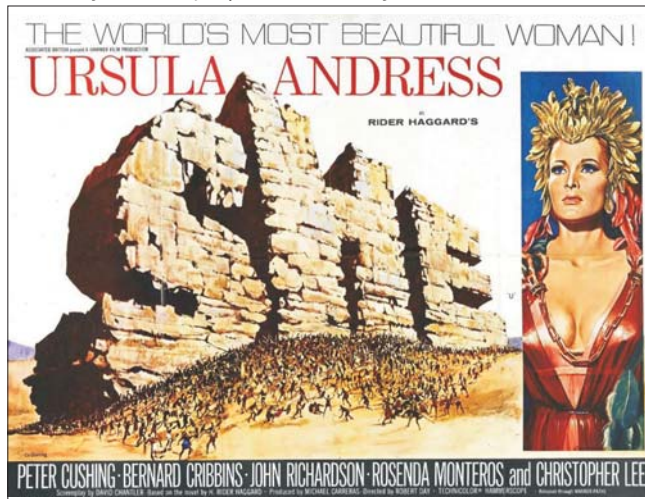
Velký mág Haggard zemřel 14. 5. 1925; je tomu už devadesát let. Byl to on, kdo vyvolal zájem o ztracené civilizace a ovlivnil dokonce legendárního plukovníka Percy Harrisona Fawcetta, když mu věnoval dvacet pět centimetrů vysokou sošku z černého kamene a s vyrytými symboly. „Je z Brazílie,“ podotkl Haggard a Fawcett roku 1925 beze stopy a navždy zmizel na plošině Mato Grosso i se svým synem a jeho přítelem. Oba hrdinové džungle tak odešli ve stejném roce. Kam? Třeba se to jednou dovíme, i když posmrtný život neexistoval, ale důležitější podle mého stejně zůstanou postavy jejich knih.

Od Vernových se přitom liší Haggardovy figury tím, že se jim až nestřízlivě jedná o čisté „dobrodružství pro dobrodružství“, což Jan Frolík dokumentuje větou vyňatou přímo z Haggardova románu. A jde o esenci oné myšlenky, když kapitán Good říká: *Pojďme až tam k hoře Kenija a na jiná místa s nevyslovitelnými jmény a hledejme bílý národ, který neexistuje.*

A mimochodem, nepsal u nás podobně Foglar, který Haggarda v dětství také čítal?

Opět cituji: *Pojď se mnou tam, kde nebe je vysoké a modré a kde oblaka bílá rychleji než kde jinde plují. Slyšíš tu píseň větrů v korunách borovic? Slyšíš tu píseň dalek závrtných?*

Ivo Fencel

Čtenářský deník

Yannick Grannecová: Bohyně malých vítězství

Metafyzickou propast jablečným štrúdlm nezaplňte.*

Ale musíte se o to alespoň pokoušet, a Adele Porkertová, žena takřka bez vzdělání, dokázala udržet svérázného (eufemicky řečeno) génia při životě do úctyhodného věku jednademadesátilet.

Když před časem vydalo Argo knihu **Neúplnost – Důkaz a paradox Kurta Gödela** věnovanou pouze Gödelovi a jeho dílu, byla tato počtem stran poloviční proti životnímu příběhu jeho ženy z pera francouzské autorky Yannick Grannecové. Je to dáno i tím, že kniha **Bohyně malých vítězství** je pojatá jako beletrie a paralelně s životem ženy, která za náplň svého života zvolila péči o manžela, je načrtnut i osud moderní vzdělané vědecké pracovnice konce dvacátého století Anny, které Adele svůj příběh vypráví. Možná ji má na mysli, když věštecky rozvažuje nad prvním prototypem počítače:

Díky tisícům odporů, kondenzátorů a dalších diod dokázala ta hračička vykonat pět tisíc součtů za vteřinu. Přestože jsem o užitečnosti tak gigantického počítadla dost pochybovala, nadšení mladé studentky mě dojalo. Možná v tom novém světě bude víc místa pro ženy. Prozatím však příslůvečná entropie trápila i logického netvora, částečně vzešlého z lidožroutského mozku von Neumanna.

Vedle řady zajímavých okolností ze života Kurta a Adele, například jejich až dobrodružné cesty do USA přes Sovětský svaz

po transsibiřské magistrále, se dovíte hodně o společenském a intelektuálním životě princetonských vědeckých špiček od třicátých do šedesátých let.

Knihu lze rovněž číst jako konfrontaci mužského a ženského světa a jak se ono střetávání v průběhu dvacátého století změnilo. Adele ovlivněna svým původem a životní zkušeností to komentuje z pohledu své generace:

Za co stály jejich krkolomné filosofické úvahy ve srovnání s každodenním životem? Kdyby mě dokázali vyslechnout, řekla bych jim svůj názor. Já jsem ráda času znala: našla jsem ho ve sledu lemovacích stehů, v umytém a uklizeném nádobí, ve vyrovnaných sloupcích vyžehleného prádla, v dokonalém propečení voňavého koláče. Když máte ruce v těstě, nemůže se vám nic stát. Milovala jsem vůni droždí, vůni rozplozujícího řádu. Věřila jsem v tento životní řád, byť jsem mu nedokázala přiřknout nějaký smysl.

Manžel se tázal hvězd; já už jsem dobře srovnaný svět měla. Docela malý, jistě, ale bezpečný, na této zemi. Prý mám proti entropii bojovat sama. To je toho! Kdyby muži častěji zametali, byli by méně nešťastní.

* **Kulinářská poznámka:** Danuše Navrátilová je jistě výborná překladačka, ale jako o kuchaře bych o ní pochyboval. Mám dojem, že když se řekne štrúdl, myslí se vždy jablečný, jen pokud je v něm zabaleno něco jiného, dodává se co (a pak se mu obvykle říká závin).

Ben H. Winters: Poslední policajt

Co byste dělali, kdybyste se dověděli, že za půl roku zemřete? To není nijak akademická otázka, čeká nás to všechny, jen ta doba se bude různit. Ale co byste dělali, kdybyste se dověděli, že za půl roku zemřou úplně všichni, zkrátka že konec světa se opravdu a teď už definitivně blíží.

Hodně z nás by si chtělo užít, co se dá, a to nejlépe způsobem, který by umožnil na tu lapálii zapomenout; kolik tak může stát půlroční opice, ceny alkoholu a drog určitě vyletí nahoru a na fungování Internetu bych si také nevsadil...

Další by se rozhodli konečně se věnovat práci, kterou chtěli dělat celý život, jiní by se vrhli na věci, které odkládali na důchod, a hodně lidí by nemyslelo na sebe, ale snažilo by se zpříjemnit zbývajících čas svým blízkým, hlavně dětem.

Henry Palace chtěl být detektivem a na vysněnou pozici jej povýšili chvilku před tím, než se TO rozkřiklo. Jaký smysl má vyšetřovat trochu podezřelou sebevraždu bezvýznamného pojišťováků? I kdyby šlo o zločin, pachatel se stěží dočká procesu (i když na druhou stranu možná neexistuje horší trest než strávit poslední měsíce života a světa v lapáku).

Ale pozor, kniha má ještě druhý a třetí díl, takže to možná bude složitější.

Na závěr musím pochválit svou zapomnětlivost, kdybych věděl, že Winters napsal parodii *Rozum a cit a mořské příšery*, asi bych knihu neotevřel, a to by byla škoda.

Petr Stančík: Mlýn na mumie

Pornograficko-gastronomicko-filozofický thriller, tak knihu charakterizovali na radiu Wave, ve snaze alespoň někam zařadit autorovu opulentní literární žranici. Jde o dílo, kde si každý najde své (členové Conan Society třeba parafrázi R. E. Howarda), ale nikoho neznudí ani neznechutí, přes možná úmyslně obdytý konec.

A přestože se kniha tváří (i) jako detektivka, její síla je v pasážích, jako je rozhovor komisaře Durmana na procházce s jeho nadřízeným Dederou:

„Jestlipak víš, Poldi, kdo je největším nebezpečím pro lidskou společnost?“

„Vrahové,“ odpověděl Durman bez váhání.

Dedera se suše zasmál „Naopak, Poldi, naopak. Vražda je základ státu. Zatímco všechny ostatní zločiny lze pomocí vhodné ideologie omluvit, nebo je dokonce prohlásit za správné a následováníhodné, jedině vražda je nezpochybnitelně odporným skutkem ve všech naukách, čímž ospravedlňuje existenci policie. A policie slouží k udržování stávajícího řádu čili státu. Proto je vražda státotvorná.“

„Jak se dá ospravedlnit dejme tomu loupež?“ zeptal se Durman.

„Snadno – třeba tvrzením, že všichni lidé jsou si rovni. Pak můžete krádež přejmenovat na povinnou solidaritu bohatých s chudými a provozovat ji úředně.“

„Hrozná představa,“ oťrásl se Durman, ale hned se vyptával dál: „Ještě nerozumím tomu, co jste říkal o policii. Naše práce přece je chytat zločince, nebo ne?“

Dedera si mladšího kolegu změřil shovívavým úsměvem.

„No jistě, jenže to děláme jen proto, aby se lidé cítili bezpečně. Z hlediska veškerého obyvatelstva jsou však i ti nejbrutálnější lotři úplně neškodní. Protože i kdyby všichni vrahové vraždili bez překážek a podle libosti, nezabili by ani setinu z onoho množství lidí, kteří denně umírají na tyfus nebo je zachytila mašina ve fabrice.“

Prostě – lidstvo jako celek je nesmrtelné, a čím víc ho hubíš, tím víc se množí.

Oproti tomu, stát je křehká květina. Trvalo dlouhá tisíciletí, nežli ho největší géniové dějin vytříbili v dokonalou formu konstituční monarchie. A přitom by stačilo přestat o něj pouhých pár dnů pečovat, aby se zřítíl v trosky. Chaos vzniká samovolně, řád je nutno neustále obnovovat. Předvedu ti to názorně.“

Oba policisté mezitím došli ke staroměstské věži Karlova mostu, oblíbeného to shromaždiště žebráků, pouličních malířů, muzikantů, kejklířů a jiných poctivé práce se štítlících existencí.

Dedera si vybral obzvláště zamřelého vousáče, který klečel na zemi a s pomocí špinavého hadru předstíral beznohost, hodil mu do klobouku celý čtvrtzlatník a navrch ještě přidal vlídný úsměv.

„Pánbů jim to na stotisíckrát voplať, Vaše Blahorodí,“ zahuhlal smrdutek pokorně. Když si však všiml, že ten drazé obléčený pán neodchází, začal si troufat:

„Nenašlo by se nějaký přebytný kuřivo, vašnosti?“

Dedera mu úslužně podal doutník.

Nečekaná povolnost v žebrákovi probudila demony. Chňapl po doutníku, bez poděkování ukousl špičku a vyplivl ji tak vysoko, že by vrchnímu komisaři vletěla rovnou do tváře, kdyby neuhnul.

„A zapalovat bude kdo?“ poroučel si již úplně drze.

Dedera mu škrtl sirkou.

Lotr úplně zapomněl, že nemá nohy, postavil se a popadl svého dobrodince za klopý kabátu.

„A teď naval peněženku. Taky hodinky a prsten. A nedívej se mi do očí. To není krádež, ale odstraňování nerovnosti. To není zločin, ale třídní boj. Máme na tvoje prachy právo, protože ty jsi sám a nás je víc. Soudruzi, na něj.“ [...]

Dedera vytáhl z rukávu teleskopický obušek, mávnutím jej roztáhl na trojnásobnou délku a se slovy „na žebřání ruce nepotřebuješ“ přerazil násilníkovi obě zápěstí.

Bídák popadl klobouk plný peněz do zubů a s křučením utekl, jeho soudruzi jej zbaběle následovali, pořádek byl obnoven.

Durman uznale pokýval hlavou. „Děkuji za vskutku názornou lekci z demokracie. [...]“

Dějiny poučený Stančík však ví, že popisuje svět, který již v době jeho čtenářů neexistuje, a naznačuje i proč. Komisař pronásleduje anarchistu Varanova až do Mexika k vojsku císaře Maxmiliána, a zde se dovídá podrobnosti jeho ďábelského plánu (takto to zaznamenal do svého deníku):

„Co to tu tropíte?“

„Vynalézám stroj na automatické praní [...]“

„Kdo by tak zvrhlý stroj chtěl?“ divil jsem se.

„Anarchisté a ženy. Jakmile ženy nebudou muset prát na vaše, zůstane jim každý den spousta volného času. Ženy nedovedou zabít čas při lovu nebo sběratelství jako muži, takže z nudy začnou odmítat mužům, budou chtít stejná práva jako oni, řídit lokomotivy, řídit firmy, a dokonce i...“

„Dopovězte,“ zašeptám.

„Dokonce i dělat politiku,“ dodá vítězoslavně.

[...]

„Každá pračka nadělá více škody než tisíc vržených bomb. A ženy během jediného století nicnedělání celou tu vaši civilizaci rozvrátí. Hahaha!“

Přestože vrchol knihy nacházím někde v jejich dvou třetinách, v rozhovoru s císařem Maxmiliánem, stojí za to si ji přečíst celou, a pak znovu jako místopis zaniklé Prahy.

Zdeněk Rampas

Civilizační šok²

Část dvanáctá: Čínská cesta?

Před deseti lety se zdálo, že imperiální ambice Ruska jsou dávnou historií. Místo toho analytici prorokovali, že se Čína stane supervelmocí a převezme od USA vládu nad oceány. František Novotný o tom napsal román (Křížník Thor). Dnes už dominanci říše středu v novinách nestraší, problémy v Sýrii jsou aktuálnější a brzo se najde další, zajímavější hrozba. Jak to tedy s čínskými velmocenskými ambicemi vypadá ve skutečnosti? V této kapitole si pod dojmem služební cesty do Dálie (severní Čína) chci zahrát na prognostika. Vyvine se budoucnost jinak, než tipuje prezident Zeman po svém výletu do země středu?

Že se v pseudo-komunistické říši něco děje, pochopili recenzenti příspěvků do vědeckých časopisů dříve než ekonomičtí experti. Začátkem devadesátých let začalo chodit do *Journal of Chromatography* tolik článků od čínských autorů, že zahltily redakční systém. Bylo to i kvůli tomu, že se autoři dopouštěli takového množství metodických a jazykových chyb, až výsledné práce téměř nedávaly smysl. Koncem devadesátých let příliv vědeckých publikací ještě zesílil. Čína vydávala obrovské peníze na akademický výzkum a snažila se nastartovat technologickou společnost. Formální stránka rukopisů se zlepšila, i když to vědecky bylo pořád zvrstvá, podobné tomu, jaké produkovaly české ústavy po pádu komunismu. Heslo dne znělo: publikovat v zahraničních časopisech za každou cenu! Odměnou byly kladné body, granty a vedoucí pozice. Rozměřňování témat nebralo konce a upřímně řečeno, není na tom nic špatného. Všichni se nějak učíme a náměty recyklují i spisovatelé sci-fi.

Postupem času Čína omladila zdevastované akademické prostředí a rychle buduje vědecké zázemí. Firma Waters, pro kterou pracuji, prodává Pekingu přístroje za desítky milionů dolarů. Slavní profesori z celého světa hostují na čínských univerzitách a zakládají mezinárodní týmy. Ekonomický boom je úžasný, v čínských velkoměstech rostou mrakodrapy jako bedly po dešti a optimismus číší z každého (auto-cenzurovaného) článku v oficiálních novinách tištěných v angličtině. Do země jezdí turisté a ve vzduchu lze cítit změnu. Jsou to dobré časy. Až na drobné vady na kráse.

Po přistání v Pekingu mě udeřil do nosu smog a nezbavil jsem se ho ani po přesunu do Dálie. Přímořská metropole, kde sídlí obrovské ústavy Čínské akademie věd, byla zahalená do nažloutlých oblaků dýmu jako Ocelové město. Ani z horních pater skleněného hotelu na pláži jsem nedohlédl dál než do sousední ulice. Luxusní mrakodrapy o kus dál na pobřeží se topily v oparu kondenzovaného svinstva. Na mou otázku, kdy se smog rozpustí, recepční tvrdil, že každou chvíli. Trval na svém několik následujících dní. V českém tisku jsem se později dočetl, že v Dálie nedávno vypukly veřejné protesty proti smogu. Produkují ho továrny na předměstí, kde se vláda nenamáhala nainstalovat filtry na komíny. To ovšem turistům recepční neprozradí, drží se oficiální verze: mlha.

Druhým dojmem bylo slavnostní otevření konference. Bu-

dova fungl nového konferenčního centra byla tak rozsáhlá, že se v ní tisícovka vědců ztratila jako kapka v moři. Vešli jsme se do vedlejšího křídla v jediném patře. Zbytek monstrózních chodeb zel prázdnotou, voněly po nové koženice a ve večerních hodinách působily jako strašidelný zámek.

Brzo jsme pochopili, že stará i nová Čína vedle sebe koexistuje i ve vědě. Hlavní organizátor uvítal hosty slušnou angličtinou, ale potom následovala série čínských projevů od nestorů místní akademie v simultánním překladu. Některé projevy byly umírněné, z ostatních čísel hrdost a sebechvála. Promítaly se grafy, které dokazovaly, že co do počtu odborných publikací Čína v roce 2013 předstihne USA (nestalo se). Prostor musel dostat každý staříčkový profesor. Pořadatelé se služebně starší kolegy neodvažovali utnout, takže se časová osa programu beznadějně rozklížila. Následně vypadla klimatizace a začali jsme se potit. Ukázalo se, že v odpoledním slunci se hypermoderní konferenční centrum rychle dokáže proměnit ve skleník. Nepříjemnou situaci vyřešila technická podpora otevřenými ventilačkami. Přednáškový sál se naplnil výparů síry.

Můj hotel nemohl být starší než deset let, ale ani tam klimatizace nefungovala. Sice foukala, ale jen teplý vzduch. Přivolaná pokojská mi předvedla, jak se v mrakodrapu otevírá okno. Dal jsem vlídné paní dolar, a když odešla, ventilačku jsem pečlivě utěšnil. Raději vedro, než oxid siřičitý.

Abych nekřivdil ocelárnám, na znečištění vzduchu se podílela i doprava. Kde jsou doby, kdy ulice Číny křižovala jen jízdní kola! Cyklisty dávno převládaly dieselové autobusy, které v ranní špičce přepravují miliony lidí. Moc rychle jim to však nejde. Kvůli neustálým přestavbám jsou silnice tak záplatované, že dělicí čáry na čtyřproudových komunikacích nebyly patrné. Tím pádem jízdní pruhy nikdo nerespektoval a motoristé se cpali všude, kam se jim zachtělo. Nejhorší ze všech jsou taxikáři, najíždějí do chodců drsněji než jejich kolegové v New Yorku.

První den jsem studoval mumraj na křižovatkách, ale díky praxi z Prahy jsem pravidla pro pěší pochytil snadno. Za prvé: je vhodné vstupovat na přechod ve větších tlupách. Je to bezpečnější. Za druhé: můžete vstoupit i sólo, ale jen když jste si jisti, že v případě nutnosti dokážete sprintovat. Řidiči nepřibízdí ani před babičkami a zahraničními turisty.

Nově nabyté dovednosti jsem aplikoval v praxi a místo přistavených autobusů jsem několik následujících dnů docházel do konferenčního centra pěšky. Toulal jsem se mezi výškovými komplexy z mramoru a nestačil se divit. Budovy byly obklopené vysokými ploty, vstup střežila závora a ochranka v budkách z černého skla. Uvnitř byly vidět parky, dětská hřiště, kavárny a školky. Protože jako Číňan nevypadám, za závory jsem nedokázal proniknout. Sledovaný zamračenými pohledy ochranky jsem si netroufl ani vytáhnout fotoaparát. Z cvrkotu jsem však postřehl, že uzavřené komunity neobývají jen diplomaté a cizinci. Dovnitř jezdily nablýskané limuzíny plné Číňanů, jejichž životní úroveň byla vyšší, než jaké si užívá střední třída v USA.

Dvě ulice dál od nábřeží bylo všechno jinak. Výškové budo-

vy vypadly o poznání méně honosně. Nesousedily s hotely, prodejny luxusních vozů a přilehlé parky působily neošetřovaně. Chatrný beton chodníků se drobil, takže jsem si musel dávat pozor, abych si nezlomil nohu. O další dvě ulice dál byly fasády budov ještě omšelejší. Přestože nemohly být starší než patnáct let, smog se na nich podepsal. V prasklinách chodníků rašily bodláky a cestu blokovaly zapomenuté hromady stavebního materiálu. Rozpraskané mramorové desky obložení budov a zbytky sutí tam asi zůstanou navěky.

Protiklad města, kde na jednou místě raší nové mrakodrapy, zatímco o kus dál podobné mrakodrapy chřadnou, mi připadal zvláštní. Bezděčně mi ho objasnil až čínský kolega. Stáli jsme u oken konferenčního centra a dívali se přes řeku. Proti lehlému nábreží dominovala velká budova ze skla.

„Co je to?“ vyzvídal jsem.

„Staré konferenční centrum,“ odpověděl.

„Jak staré?“

„Asi dvanáct let. Když před rokem dokončili nové centrum, to původní se nepoužívá.“

Pozastavil jsem se nad tím, proč stavěli předimenzovanou budovu, když měli jinou, zánovní, ale jemu to zvláštní nepřipadalo. Taková je dnešní Čína. Vláda má peníze, proto staví infrastrukturu. Jsou to nutné investice a je to v pořádku.

Přes lehce disonantní tóny se musím přiznat, že jsem byl z Číny uchvácený. Lidé byli vlídní, nálada elektrizující a čínská věda mě příjemně překvapila. Mnozí z přednášejících mluvili anglicky lépe než já a jejich příspěvky byly velmi dobré. Později se ukázalo, že někteří z nich získali doktorát v USA nebo ve Švýcarsku a strávili postdoktorandskou praxi na Harvardu. Domů se vrátili kvůli pobídkám vlády, která jim poskytla štědré startovní podmínky (financování výzkumu na prvních pět let). Když jsem hodnotil jejich práci, musel jsem uznat, že mají našlápnuto na slušné mezinárodní úrovni. Skeptik se ve mně probudil až ve chvíli, kdy jsem se zajímal o to, kam svůj výzkum směřuji. Nesměřuji. Vláda jim vybudovala nové ústavy s naleštěnými chodbami, dala jim granty, za které kupují hmotové spektroskopy po desítkách (jeden může stát třeba půl milionu dolarů), a proto si dělá nárok rozhodovat sama. Nadřízení diktuji směr a vědci ochotně přijímají pokyny. Plánování vědy na pětiletky zavánělo absurditou. Několikrát jsem se ujistil, ale odpověď byla stejná. Vědci se nesnažili protlačit svůj vysněný projekt, nešli proti proudu s vlastní myšlenkou, ale surfovali na vlně peněz. Zdálo se mi, že se přizpůsobují až příliš ochotně. Možná konformněji než já, přestože pracuji na cíleném firemním výzkumu.

Třetí den v Dalianu se konečně obrátil vítr a smog zmizel. Slunce zalilo nábreží výškových budov a já zjistil, že tohle město může být vlídné místo k životu. Díky časovému posunu jsem se probudil brzo ráno a vyrazil na pláž. V šest hodin ráno bylo chladno, ale kolonády už byly zaplněné. Při východu slunce a navzdory těžebním plošinám na obzoru skákali do vln důchodci a lovili bobříka zdatnosti. Nebyla to žádná relaxace ve vlnách, brali to jako solidní rozcvičku. Podobně to vypadalo v přilehlém parku. Starouškové ve skupinách cvičili šiatu, sestavy se stuhami a kung fu s meči. Trochu to připomínalo všesokol-

ský slet nebo spartakiádu. Dojem umocňoval fakt, že na lavičkách vyhrávaly magnetofony tu meditační, tu dynamickou hudbu, v jejímž rytmu se natřásaly ženy v šušfáčích i tradičních úborech. Park byl rozsáhlý, směšovalo se tam spoustu cvičebních skupin, celé stovky cvičenců po šedesátce. Mladší Číňané tam nebyli, ti už polykali diesellové zplodiny cestou do práce.

Na nábreží mě zaujalo počínání shrbených stařečků s dlouhými štětci na tyči. V druhé ruce si nesli kyblíky naplněné vodou a na mramorových plochách parku malovali zručnými tahy čínské kaligrafické znaky. Sloupce textu se za nimi táhly v dlouhých pruzích. Z mých fotografií mi kolegové přeložili, že dědouškové reprodukovali poezii dávných klasiků. Jejich počínání mělo správný nádech zen buddhismu. V ranním slunci milostné verše na žule postupně osychaly, tahy štětcem se rozpadaly do izolovaných skvrn vody a mizely dřív, než muži stačili dílo dokončit. Neodradilo je to. O kus vedle začali s meditačním cvičením opět od začátku.

O kus dál ve vnitrozemí jsem zastihl mladší gardu, jak spěchá do práce a při tom přikusuje smažené těsto z okolních vývařoven. Úředníci byli moderně oblečení v evropském stylu, ale hustota davu byla neevropská. Tlačence v ulici byla horší než na Staromáku o vánočních trzích. Život mladší generace jsem měl možnost poznat později. Jeden večer jsem měl příležitost zajít do restaurace s čínskými kolegy od firmy. Všichni mluvili dobrou angličtinou, byli společenštitelští a optimističtí. Americká finanční krize (psal se rok 2011) zuřila naplno, ale oni si nepřipouštěli, že by mohla zasáhnout i Čínu. Země si užívala stavební boom už dvacet let a našlápnutou ekonomiku zdánlivě nemohlo nic zastavit. Ptal jsem se, k čemu jsou Dalianu dvě nevyužitá kongresová centra, ale kolegové krčili rameny. Pracují dvanáct hodin denně a na škarohlídství nemají čas. Mladí Číňané působili stejně otevřeně jako jejich vrstevníci kdekoli na Západě. Nezdálo se, že by je trápila autocenzura nebo podlehlí propagandě. Měli prostě jiné starosti. Jediné, na co si postesklí, bylo, že pro samou práci nemají čas založit rodinu. Politika jednoho dítěte už není tak striktně dodržovaná, ale Čína přesto přechází do reality bezdětných singles.

Konference skončila úspěchem. Před návratem do Massachusetts jsem se ještě zastavil v Pekingu. Chtěl jsem vidět jeho staré čtvrti dřív, než docela zmizí. Město začíná připomínat západní metropoli včetně anglických nápisů. Vlastně je modernější, nablýskanější, čistší, bezpečnější a má modernější metro než metropole v USA. Má jen jednu vadu, začíná být drahé i pro americké turisty. Pohyboval jsem se dopravními prostředky po všech čtvrtích a neměl jsem pocit, že by se mi mohlo něco stát. Lidé v obchodech mluvili anglicky nebo byli ochotni se porozumět rukama. Když jsem nezabodoval ani pak, začal jsem česky a většinou jsem dostal nudlovou polévku, kterou jsem si objednal.

Měl jsem štěstí, obvyklý pekingský smog se druhý den ráno po dešti rozpustil a já si mohl užít náměstí Nebeského klidu. Bylo obrovské, ale jeho centrální část naplňovala fronta lidí jako na prvního máje. Mezi policejními zábranami se nekončící čtyřstupy pomalu posouvaly. Kam? Přece na prohlídku mauzo-

Ilea Mao Ce-tunga. Hodinové čekání domorodce neodradilo, naopak, zubili se, když jsem je s nevěřícím výrazem fotografoval.

Já místo na vycpaného diktátora zamířil do Zakázaného města. Vchází se tam z Tienanmen – náměstí Nebeského klidu, ale Maa jsem se ani pak nezbavil. Vstupní bránu Zakázaného města dekorují jeho nadživotní portréty. První budova je zasvěcená jeho památce a uvnitř je stálá expozice oslavující úspěchy revoluce. Číňané už možná pro komunismus nehonorují jako za starých časů, ale na strýčka Maa se přišli podívat i sem. Je to zvláštní nostalgie, spousta lidí si musí dodnes pamatovat, jak chodili navštěvovat rodiče do pracovních táborů. Celou generaci dětí vychovávaly jejich babičky, zatímco rodiče na nedobrovolném ozdravném pobytu psali každý večer sebekritiku. Kdybychom na Vítkově instalovali expozici o úspěších padesátých let, přišlo by se tam na balzamovaného Klementa Gottwalda podívat také takové množství obdivovatelů?

Už od té doby, kdy Sovětský svaz spáchal harakiri a východní blok se Rusům rozutekl z jejich všeobjímající náruče, očekávám, co se stane v Číně. Ze začátku jsem předpovídal, že se ruský scénář naplní i tam. Jenže Číňané to s perestrojkou nepřehánějí. Poučení neúspěšnou reformací systémů východního bloku našlapují opatrněji. Po dvaceti letech čekání musím přiznat, že mě čínští komunisté doběhli. Místo aby šli od války, reformovali zemi a stále se drží za kormidlem. Prezident Zeman na mezistátní návštěvě svému čínskému protějšku tvrdil, že mu nepříjel kázat o lidských právech, ale naopak se je od něj přijel učit. S tím učením trefil hřebík na hlavičku. Taky bych rád věděl, jako to Číňané dokázali, že se zbídačelá země dostala na dnešní úroveň, aniž by za zločiny komunismu zaplatil jediný partajník. I Maův mýtus se stále drží. Reformisté by si za svůj výkon zasloužili Nobelovu cenu míru, rozhodně víc než Jásir Arafat.

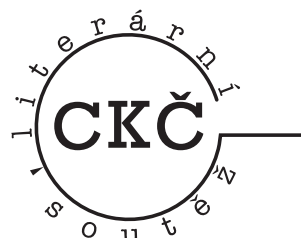
Tím se dostávám k předpovědi budoucího vývoje Číny, slíbenou v úvodu. Země úspěšně vytvořila technologickou společnost. Vyhodila při tom do větru obrovské sumy veřejných peněz, ale to už tak v centralizovaném řízení bývá. Jak se však ekonomika dostává na vyšší úroveň, rostou platy profesionálů a s tím i náklady na život ve městech. Dokud životní úroveň stoupala všem, i těm nejchudším, bylo dobře. Ode dna vedla jediná cesta – nahoru a překotný růst dal možnosti skoro každému. Jenže až ekonomika přibrzdí (to už se stalo) a přilepšovat si začnou jen ti nejschopnější s konexemi, projeví se to i na optimismu řadových Číňanů. Ceny školství jsou už nyní neúnosné, pokud si pořídí druhé dítě, přijde je to (dnes už jen finančně) draho. Na druhé dítě úlevy ze sociálního systému nedostanete. Do toho časem přijde první propad. Soudruzi už vědí, že státní kapitalismus je taky kapitalismus a recese jednou přijít musí, ale nevědí co s tím. Až vyprchá optimistická nálada, sociální smír dostane trhliny. To, co byli Číňané ochotni tolerovat vládě v době růstu, nepřekousnou později, až si budou muset utahovat opasky.

Nelekejte se, nepředvídám žádnou demokratickou revoluci. Autoritativní režim dokáže dusit protesty velmi úspěšně, určitě lépe než v osmdesátém devátém na Tienanmenu. Jenže občanská nespokojenost se může zkombinovat s jinou krizí. Na-

příklad takovou, že Čína zestárne. Podle místních zvyků se o rodiče staraly děti, ale děti je dnes málo, a začíná to být přesilovka. Demografickou nerovnováhu si soudruzi zavinili sami a není těžké předpovědět, že jim způsobí problémy. Stejný faktor jim však paradoxně hraje i do karet. Slabá vrstva mládeže se nedokáže rozhoupat a začít revoluci a demografický konec komunistické Číny nemusí přijít. Možná to dopadne úplně jinak. Co třeba tak, že rigidní centrální řízení z nutnosti poleví a bohaté pobřežní provincie s prosperující ekonomikou už nebudou chtít živit kolabující oblasti ve vnitrozemí. Dokážete si představit dvě, tři, nebo dokonce osm čínských států? To není absurdní představa, v minulosti už se Čína rozdrobila mnohokrát. Nakonec, každá část země má jiný jazyk (řikají tomu dialekt, ale navzájem si nerozumí), jinou kulturu a jiné zájmy.

Jestli mě soudruzi opět doběhnou a ukočirují ekonomický propad a občanskou nespokojenost, hlasuji za to, abychom jim tu Nobelovku opravdu přiklepli. Protože tím zachrání nejen svoji kůži, ale i stabilitu světa a tím pádem i naši.

Martin Gilar

Nominace CKČ 2015

Mikropovídka

Doležal Karel: Geniální miminko
Lachmanová Dagmar: Portrét jako živý
Němec Vladimír: Třetí míza

Krátká povídka

Bureš Roman: Serena
Jáchim Andrej: Stena
Mls Ivan: Trable se zákony
Trnková Eva: Černé dřevo
Štiblaríková Lenona: Praktická inštrukce nováčka pri odvoze odpadu

Povídka

Barborková Veronika: Prach motýlích křídel
Herma Lukáš: V pohorí Gabreta
Melounová Anežka: Železná opona
Mertlíková Věra: Rosa na kolejích
Obrdlíková Kristýna: Abeion Vela

Novela*

Čečáková Barbora: Motýloletec a půlnočnice
Moravcová Irena: Les

* v Mlokovi vyjde jen jedna novela

Jiřina Vorlová

Časem s vědou - červenec/srpen

O velkých činech vědy a techniky

Léto astronomických omylů

4. července 1910 v Miláně umírá Giovanni Schiaparelli (narozen 1835), astronom veskrze solidní (jeho všeobecně přijímaná domněnka o shodě oběžné doby a doby rotace Merkura byla vyvrácena až v éře kosmonautiky), dnes však obskurizovaný coby objevitel "kanálů" na Marsu. Přitom úzké tmavé a rovné linie na povrchu rudé planety objevili už kolegové před ním, on je pouze šmakovně pojmenoval... a teprve později pod tlakem jiných (třeba astronoma, popularizátora a fantasy Camille Flammariona) uvěřil, že jsou umělého původu a že zavlažují plantáže Marťanů. Paradoxem je, že kanály vyvstanou právě v (tehdy běžných) menších dalekohledech; velké je rozloží na zrnčím víceméně náhodných rýh. Kanály jako svého druhu optický klam byly odhaleny ještě za Schiaparelliho života, jako každá lákává fáma však mají tuhý život.

Jako mladý profesor gymnázia ve Štýrském Hradci přišel Johannes Kepler při kreslení na tabuli během výkladu o drahách dvou nejvzdálenějších tehdy známých planet Jupitera a Saturna na prazvláštní věc: do zhruba rovnostranného trojúhelníka vepsaného do dráhy Saturna se nečekaně přesně vešla oběžná dráha Jupitera! Líhnoucím se astronomovi takhle náhoda nedala spát – co když jsou vzájemné velikosti planetárních drah vytvořeny právě tak, že mezi ně lze vložit takový pravidelný mnohoúhelník, aby byl současně opsaný dráze vnitřní planety a vepsaný dráze sousední planety vnější? Okamžitě to začal zkoušet se všemi planetárními drahami a s nejrůznějšími možnými mnohoúhelníky, ale nešlo to. Až ho **19. července 1595** napadlo, zdali by pro trojrozměrný vesmír nebylo lepší místo plochých drah použít jejich prostorovou představu (sféru) a místo pravidelných mnohoúhelníků pravidelná tělesa (tedy taková, jejichž stěnami jsou vždy jen stejné pravidelné mnohoúhelníky). Těchto těles, kterým antičtí filosofové říkali dokonalá nebo platónská a připisovali jim magickou roli ve stavbě světa, je známo pět. A hle, právě tolik je mezer mezi sférami šesti (tehdy známých) planet! Fascinovanému Keplerovi se vskutku podařilo každému planetárnímu mezisféři přiřadit jedno dokonalé těleso. Vznikla tato posloupnost sfér a těles: Merkur – osmistěn – Venuše – dvacetistěn – Země – dvanáctistěn – Mars – čtyřstěn – Jupiter – krychle – Saturn.

Objev struktury Sluneční soustavy vyšel roku 1596 pod názvem *Kosmografické mystérium* a okamžitě svého autora proslavil. Měl jedinou vadu, kterou po několika letech odhalila Keplerova podrobnější pražská měření planetárních drah: Bylo to celé špatně.

K něčemu ale *Mystérium* přece vedlo: díky ní Kepler jako první upozornil na velkou proluku mezi drahami Marsu a Jupitera. Pátrání po planetě v ní vedlo o dvě stě let později k objevu planetek.

Už nejstarší kroniky zmiňovaly přelet jasných meteorů, vzácněji i pád kamene z nebe. Největší myslitel antiky Aristoteles celkem správně usoudil, že meteory jsou jevy atmosférické, nikoli nebeské. Jeho epigoni tento názor později rozšířili o již mylný dovětek, že meteory vůbec nesouvisí s vesmírem. Případné padající kameny prý pocházejí ze Země, odkud byly vymrštny například bleskem. **24. července 1790** však ve francouzském Barbotanu přší do slova kamenný déšť... Následují stovky dopisů očitých svědků, ale nejbližší centrum tehdejší vzdělanosti – pařížská Akademie věd, rozhoduje takto: "Kameny z nebe padat nemohou, a proto nepadají." Nezviklal ji ani petrohradský Němec Ernst Chladni, který

si nechal ze Sibíře přivést sedmimetrákový železný meteorit, rozbořem prokázal jeho odlišnost od všech známých pozemských hornin i nerostů a v roce 1794 vydal pojednání, že meteory jsou kosmického původu a meteory jsou světelné efekty při jejich průletu atmosférou. Pojednání tvrdě narazilo; teprve po dalším velkém "kamenobití" roku 1803 se učení mužové francouzští chytí za nosy.

"Pozoroval jsem, že nejvyšší planeta je trojitá." Tak zní rozluštění anagramatického zápisu Galileova pozorování z večera **25. července 1610** (nejvyšší zde znamená nejvzdálenější tehdy známou). Saturn se v badatelově dalekohledu jevil jako kotouč, kterého se z obou stran dotýkají dva menší. Galileo usoudil (podobně jako předtím u Jupitera), že jde o "sluhy" (tak říkal měsícům). Jsou sice trochu velcí a nepohybliví se, ale buď. Jaké však bylo jeho překvapení po dvou letech, když na známém místě spatřil jen samotnou planetu! A což teprve za další rok – sluhové se znovu ukázali, avšak ve zcela jiné podobě (jako "uši"). Až Christian Huygens v nich za 45 let rozpozná prstence.

František Houdek

Z astronomického omylníku Třeštění letitého popularizátora 42

Proč si lidé odedávna mysleli, že Země je středem vesmíru, všechno se kolem ní točí a hvězdy na obloze se zdají být všechny stejně daleko? Říkal jim to jejich základní smysl – zrak. Nu, zatímco oči jsme si šikovně prodloužili pomocí dalekohledu, náš „smysl“ pro správnost úsudku zůstává pořád stejně lidský... Výsledkem jsou chyby, které se ve svých základních typech neustále opakují.

Asi nejběžnější jsou omyly, kdy se badatel splete takřkajíc objektivně, prostě proto, že se v nově objeveném prostoru nemá čeho zachytit. V takovém případě by měla platit Occamova břitva: dříve než do vysvětlení problému vnesu nový prvek, musím se o to pokusit pomocí prvků již známých. Příklad takového uvažování najdeme v předchozím textu: Galileo už dalekohledně objevil první čtyři Jupiterovy měsíce – proč by tedy nemohl mít své satelity i Saturn?

Podobně postupoval o 170 let později William Herschel: když v roce 1781 objevil na nočním nebi nový objekt, zprvu ho automaticky považoval za kometu (nedávno jich bylo několik objeveno, sám před 22 lety zažil návrat Halleyovy komety), teprve přesnější výpočty dráhy prozradily, že musí jít o planetu.

Dalším zdrojem chyby – jakkoli teoreticky ve vědě nemají co dělat – bývají emoce. Kupříkladu autorem zřejmě prvního racionálního odhadu vzdálenosti hvězdy od Země (tedy i jakéhosi náznaku rozměrů vesmíru) byl v 2. polovině 17. století Christiaan Huygens. U jasného Siria došel k 27 000násobku vzdálenosti Země – Slunce, což se tehdy zdálo nepředstavitelně moc. Přitom skutečná hodnota je ještě 20x vyšší! Lze tedy soudit, že Huygens se ve svém výpočtu/odhadu držel při Zemi – buď ve snaze o maximální přijatelnost výsledku pro odbornou veřejnost, nebo prostě jen z vlastní konzervativnosti.

Dalším zdrojem vědeckých chyb může být nedostatečná nestrannost. Takové chyby lze hrubě rozdělit do dvou velkých skupin:

1. vidím, co chci vidět, tedy omyl z touhy po předpokládaném objevu, důsledkem bývá *chyba prvního druhu* – falešný nález. Těmi se dějiny astronomie přímo hemží, stačí připomenout domnělé objevy planet (Vulkán mezi Sluncem a Merkur, opakovaně planeta X za Plutem). O omylu mladého Johannese Keplera s Kosmografickým mystériem a Giovanniho Schiaparelliho s kanály na Marsu rovněž píšeme na předchozí straně.

2. nevidím, co se vidět bojím, omyl ze strachu z objevu, důsledkem bývá *chyba druhého druhu* – přehlédnutý nález. Ty se možná množstvím nevyrovnejí falešným, zato bývají pikantnější, poněvadž často zacházejí daleko za meze prosté lidské konzervativnosti a skrze předsudek spějí ke stavu výpadku soudnosti. Příklad s „nepadáním kamenů z nebe“ jsme tu už měli, teď pár dalších:

Když Galileo koncem roku 1609 sestrojil dalekohled, užil si své: „Zde v Padově je první profesor filosofie, kterého jsem opětovně a naléhavě žádal, aby se podíval na Měsíc a na planety mým sklem, ale on vytrvale odpirá to učinit...“

Duševní nepružnost ovšem tu a tam projevil i ti nejvýznamnější vědci. Jeden z nejvýznamnějších astrofyziků předválečné éry Arthur Eddington přes množící se indicie tvrdošíjně odmítal možnost existence černých děr: „Měl by existovat přírodní zákon, jenž by hvězdám zakazoval chovat se takto absurdně!“

Dokonce i Albert Einstein, autor výroku, že „je obtížnější rozbít předsudek, než atomové jádro“, nejméně jednou v životě projevil vědeckou bázlivost. Když v roce 1915 ve

své teorii gravitace (obecné teorii relativity) matematicky propoutal prostor, čas a hmotu, mimo jiné mu vyšlo, že vesmír se musí buďto rozpínat, nebo smršťovat. Tento výsledek Maestra fyziky tak vylekal, že do svých rovnic přimyslel tzv. kosmologickou konstantu – jakousi svěrací kazajku, která měla vesmír znehybnit. Určitou dobu Einsteinovo renomé fungovalo, ale pak se někteří kolegové začali bouřit. První roku 1922 Rus Alexandr Fridman, který konstantu odmítl a řešením relativistických rovnic získal pár modelů vesmíru nestabilního. Pět let poté belgický kněz Georges Lemaître nezávisle učinil totéž a vyslovil názor, že vesmír se zrodil rozpínáním „kosmického vejce“. Tvrdil rovněž, že expanzi vesmíru lze ověřit pozorováním galaxií. Což pak v roce 1929 v Americe na tehdy největším dalekohledu světa prokázal Edwin Hubble. Když se to Einstein dozvěděl, prohlásil, že kosmologická konstanta byla „největší volovinou jeho života“.

„Chybovatí je lidské,“ věděl už Cicero. Naštěstí objektivní poznávání přírody má tu výhodu, že ze své podstaty samo sebe neustále opravuje. Z tohoto pohledu lze říct, že věda je nikdy nekončící cesta ke stále menšímu omylům.

František Houdek

Filipínský plav

Měsíčník světových literatur Plav vydal v srpnu 2015 zvláštní číslo věnované překladům z filipínské literatury. Jedná se o první výsledek společného česko-filipínského projektu, který je dílem Velvyslanectví ČR v Manile a prezidentské Komise na podporu filipínštiny. Dohoda podepsaná v červenci 2015 bude znamenat vydání tří českých knih na Filipínách a naopak tří titulů filipínských autorů v češtině. Filipínská literatura se tak v širším měřítku představuje českým čtenářům opět po třinácti letech, kdy v roce 2002 vyšla péčí společnosti Kontinenty v nakladatelství DharmaGaia antologie Darovaná žena.

ErotiCon a Maškaráda

ErotiCon 2015
(12. ročník)
Erotika ve sci-fi a fantasy

CO?

- ▼ Výstavy
- ▼ Přednášky
- ▼ Autorská čtení
- ▼ Workshopy

A další zajímavosti
v příjemně lechtivém
fantaskním duchu

KDE?
Husitská 15, Praha 3
<http://darkvelvetcafebar.cz/>

KDY?
▼ 3.10. 2015 od 13 hodin

MEDIÁLNÍ PARTNER:
nejlepší český sci-fi web
VANILI.CZ

Více o ErotiConu na:
www.eroticon.us

Vělfandomová maškaráda
4. zeměplátníkový let

AD CENTRUM

TP TALPRESS

Mrakopis

JEZ KONTINUM
BYTAK TŘEŠ PŘI KLAD

Kdy? 13.11.2015 od 19:30
Kde? Na Morjase - Bělohorská 35/262, 169 00 Praha 6-Břevnov
Vstupné: 300 Kč (250 Kč + předprodej) - rezervace ex klad@kontinuum.cz

Učastníci:

- Mrakopis
- DT Lady
- Apolocharos

Výstava z knih podpory projektu Abchimský román
Co Kontinuum dává 20 let

*na 3. jsme zapomenuli

DOGMA

ANNABELLE – omšelá a opravdu zoufale logicky nedotažená hororová historka se slušnými bafačkami. Jak moc se vám líbilo V zajetí démonů, tak moc daleko to za ním zaostává, ale jedno zkouknutí vám neublíží i pro úžasně šerednou panenku v hlavní roli.

DŘÍV NEŽ PŮJDU SPÁT – před třiceti lety by šikovný režisér v České televizi z toho vytěžil slušnou tříčtvrtěhodinovou atmosférickou inscenačku. Takhle na plátně je však tahle thrillerová skladba pro tři herce a problém s krátkodobou pamětí prostě pomalá a plytká, jakkoliv je Colin Firth fakt skvělý herec

HERCULES – popcorn jako každý druhý Amerikou zpracovaný mytologický příběh. S příjemně rozsáhlými válečnými scénami a slabšími triky je možno vidět a zapomenout, pokud nebudete příliš nároční. Pokud budete, pusťte si něco jiného.

HUNGER GAMES: SÍLA VZDORU 1 – úplně stejně zbytečná jako první část posledního Harryho Pottera. Je to čekárna na finále, kterou sice nikdo nepobil, ale ani nijak hezky nebo zajímavě nevymaloval. Na rozdíl od běžných čekáren máte ovšem jistotu, že poslední spoj dorazí.

CHAPPIE – velká pohádka pro malé roboty a ještě menší Johannesburčany. Skvělé triky i kamera kontrastují se socialismem a proclověkismem (v lidské i plechové formě), ještě naivnějším a řvavějším než v Elysiu. Vidět se to dá (i pro občasnou překvapující krutost), dokonce opakovaně, ale je z toho cítit fakt, že mentorování Blomkampa časem zahubí podobně jako egoismus Shyamalana. Ještě není pozdě na krok zpět, ale už balancuje nad propastí...

CHRAŇ NÁS OD ZLÉHO – bafají na vás, ukážou vám fajn eklhaft mrtvolu, vyrobí několik dalších – a to všechno pro jedno malé vymítání. Výsledný pocit je stejný, jako kdybyste nechali rozstoupit Rudé moře jen proto, abyste si skočili do trafiky.

INSIDIOUS 3: POČÁTEK – asi strašidelnější než trojka, jinak hororová klasika o tom, že není bezpečné vyvolávat duchy. Scenáristicky nic převratného, ale bubák i lekačky jsou dělány poctivě, s láskou a péčí, takže film povznášeji do mírného nadprůměru.

INTERSTELLAR – variace na Saganův Kontakt, které by prospělo sestříhání o půl hodiny. Jinak ale poctivě tradiční sci-fi s velkolepými scénami z jiných planet. Až u filmů tohoto druhu přestane vítězit naděje nad scénářem, zrodí se (zase jednou) přelomové dílo, tohle je jenom hodně dobré a jenom naznačuje, že vesmír není příliš přátelské místo, mj. pro své rozměry.

JUPITER VYCHÁZÍ – mohl být koukatelný, kdyby v něm jen dvě hodiny upírala těžební stanice. Bohužel byl přidán příběh zadělaný startrekovskými ingrediencemi ve starwarovském vesmíru, upravený po harrypotterovsku, dochucený vlkodlaky a upíry a ozdobený jedním Tintinem. Je to efektní a trikově skoro dokonalé, ale také nebyvale hloupé a nelogické s nesympatickými protagonisty (z toho se začíná stávat špatná móda!). Všichni teoreticky bojují proti všem, ale prakticky se tu hlavně chodí po návštěvách.

JURSKÝ SVĚT – má všechno, co jste od něj očekávali, ale protože mu chybí skoro všechno, co měl Jurský park, nedrží pohromadě. Děcka jsou moc neposlušná, vedení parku příliš naivní, dinosauri moc agresivní a ve finále nehorázně spolupracující. Horší než trojka – přiznané fajn béčko.

KINGSMAN: TAJNÁ SLUŽBA – skoroparodická parafráze na všechny možné špiónážky. Příjemně si hraje se směsicí humoru a vážna (a hromad velmi efektně vyrobených mrtvol), obsadila několik sympafáků a vrazila do toho spoustu peněz, čímž vytvořila popcorn první třídy, ke kterému se ti, kteří jsou podobným snímkům z podstaty nakloněni, budou určitě vracet.

NEUTEČEŠ – má pomalé tempo a žádné finále, ale díky pomalu se rozpadajícím exteriérům, nahatým duchům a zajímavé hudbě vás potěší, pokud na ně budete mít náladu. A říkám to fakt málokdy, ale tentokrát doufám, že vznikne druhý díl.

POD ZEMÍ – kandidát na vysoké místo na žebříčku promarněných příležitostí. Horor s dobrým námětem a příjemně zvoleným prostředím, jakž takž snesitelnou ruční kamerou a nepochopitelně zabitým scénářem. Nová vlna jen v málokteré době a moři přinesla starý dobrý strach.

POLTERGEIST – má smysl točit remake s neskutečně nesympatickými a protivnými protagonisty, v němž jsou bafačky a bubákování občas na hraně nechtěné sebedarodie, kam není vneseno vůbec nic nového, ale zato má mnohem slabší finále než originál? Nemá, stejně jako chodit na tenhle film.

SAN ANDREAS – je sice smutné vědět, že když dojde k fatálnímu zemětřesení, tak záchranáři se místo pomoci budou snažit najít a zachránit svoji rodinu a přitom se nebudou rozpakovat ukrást skoro cokoli, co jim přijde do cesty, ale stejně má tenhle snímek jedno obří mínus a pár velkých plusů. Zápor je, že scénář je americky-záchranářsko-rodinně-positivisticky tupý. Kladem je jednak katastrofičnost, protože nejen mrakodrapy tu velkolepě padají jeden za druhým po celý film (tvůrci poslední Godzilly by se tu mohli a měli učit!), za druhé že je alespoň důrazně naznačeno, že lidi v takovýchto situacích opravdu umírají (když uvidíte hořet firemního kuchaře, kašlete na něj a makejte na střechu), a za třetí herecké obsazení. Carla Gugino má pořád pěkný zadek, Alexandra Daddario prsa, Ioanu „Hornblowerovi“ Gruffuddovi jdou i padouši a Paula Giamattiho stále rádi vidíte, přestože si nedokážete vzpomenout, v čem hrál (Zachraňte vojína Ryana). Čím jsou pro vás zmíněné plusy důležitější, tím radostněji tuhle katastrofičárnu schroupnete.

SIN CITY: ŽENSKÁ, PRO KTEROU BYCH VRAŽDIL – o něco méně zábavné, svižné a smysluplné než jednička, některé záběry a scény vyložené vyřvávají do světa svou samoúčelností. Na druhou stranu se tu zubí Powers Booth a svléká Eva Green a objeví řada hvězd první, druhé i třetí světlosti – a spousta filmů nemá ani to.

ŠÍLENÝ MAX: ZBĚSILÁ CESTA – vzpomínáte, jak jsme si u poslední čtvrtiny dvojky Maxe přáli, aby byl takový celý film? Tak teď jsme ho dostali! Jízda doslova od začátku do konce plus nádvkem jakási úchvatná (post)atomová bouře!!! Dlouho, moc moc dlouho jsem neodcházel z kina tak nadšený... Navíc (odposlechnuto): tomu chlápku, co to natočil, je kurva sedmdesát!

Filip Gotfrid

Eurocon a Worlcon

Připomínám, že Eurocon 2016 bude 4. až 6. listopadu v Barceloně a Eurocon 2017 bude v Dortmundu. www.eurocon2016.org

A že 22. srpna vyhrály Helsinky hlasování, a tak 75. Worldcon (2017) bude opět blízko, tedy 9. až 13. srpna v Helsinkách. www.worldcon.fi **Peter Pavelko**

Parcon 2016

Kratičká zpráva o plánování Parconu: Museli jsme vybrat datum kvůli obsazenosti sálů a dalším věcem, takže termín bude v sobotu 24. 9. 2016 – bohužel se mi nepovedlo domluvit se s Bratislavou, protože tam datum ještě nevědí a vědět budou až po letošním Istroconu, jenže my už nemůžeme čekat – i proto, že už komunikujeme se zahraničními autory a potřebujeme datum, na které je konkrétně lákat. **Mila**

Mort v Počernicích

Představení Morta v provedení Divadelního souboru při T. J. Sokol Lázně Toušeň proběhne na Festivalu ochotnických divadel v sobotu 19. září od 18 hod. v Horních Počernicích.

Na stránkách je možné provést rezervaci.

www.divadlopocernice.cz/divadlo/program/zari-2015

Steampunkový piknik

 Městská knihovna v Praze

Steampunkový piknik

18. září 2015
17.00 – 20.00

Naladte se na steampunk na pikniku ve Stromovce! Královská obora Stromovka, Planetárium hl. m. Prahy (tram 17, zastávka Vystaviště Holešovice)

CONiáš pod parou

19. září 2015
10.00 – 20.00

Setkání za rachotu ozubených koleček a s vůní páry! Chybět nebude ani Výměna knih u Black books (možná přijde i Bernard...)

Ústřední knihovna
Městská knihovna v Praze
www.mlp.cz/conias

NON FICTION

Pavel Kohout a Pavel Kohout

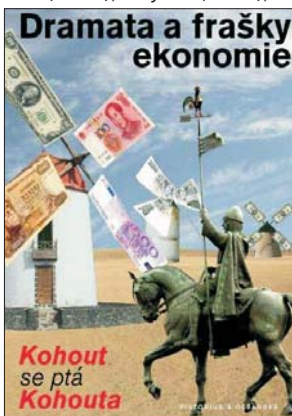
Dramata a frašky ekonomie

Kohout se ptá Kohouta

Možná jste od října 2010 do září 2011 zaznamenali na stránkách Lidových novin svéráznou učebnici ekonomického myšlení pojatou jako dialog ekonoma Pavla Kohouta a spisovatele a dramatika stejného jména. A možná vám stejně jako mně uniklo, že zmíněné texty vyšly knižně a také jako e-book. V každém případě, pokud vás zajímá: Proč a jak vlastně dochází k finančním krizím? Jsou nevyhnutelné? • Jak nejlépe ochránit své úspory? • Jak funguje sociální pojištění a máme na ně ve stáří spoléhat? • Jak by se mělo nejlépe financovat zdravotnictví? A školství? • Jaká je cena za sociální stát? • Je kultura zboží? • Co se to děje v Řecku a jaká je budoucnost eurozóny? • Do jaké míry ovlivňuje korupce státní rozpočet? atd., nemusíte v knihovně listovat prastarými novinami.

Pavel Kohout (1967), ekonom a ekonomický publicista. Pracoval jako ekonomický analytik pro řadu firem (např. PPF či ING), nyní zastává funkci ředitele pro strategii společnosti Partners. Působil jako poradce českých ministrů financí, účastnil se práce řady odborných komisí, včetně NERVu (2009–2010) a Bezpečkové komise, je členem správní rady české pobočky nezávislé organizace Transparency International. Pavel Kohout je autorem několika knih populárně odborného zaměření *Peníze, výnosy a rizika* (1998), *Investiční strategie pro třetí tisíciletí* (šest vydání, první 2003), *Cesta k rovnováze* (2006), *Finance po krizi* (2009). Svými články a komentáři přispívá do deníků Lidové noviny, MF Dnes, Hospodářské noviny a Právo, časopisů Reflex a Respekt, a lze je najít i na internetových servech peníze.cz nebo aktuálně.cz.

Pavel Kohout (1928), prozaik, dramatik, scenárista a režisér, laureát Velké rakouské státní ceny za evropskou literaturu. V mládí patřil mezi přesvědčené komunisty, později se přiklonil k reformnímu hnutí a stal se hlasitým kritikem komunistického režimu. Je spoluautorem Charty 77. Je autorem řady románů, např. *Katyně* (1980), *Nápady svaté Kláry* (1982), *Hodina tance a lásky* (1989), *Konec velkých prázdnin* (1991), *Sněžím* (1992), *Hvězdná hodina vrahů* (1995), *Ta dlouhá vlna za kýlem* (2000), *Smyčka* (2008), *Cizinec a krásná paní* (2009) aj.,

Dramata a frašky ekonomie

Kohout se ptá Kohouta

biografických „memoarománů“ *Z deníku kontrarevolucionáře* (1969), *Kde je zakopán pes* (1987), *To byl můj život??* (2005, 2006), *Můj život s Hitlerem, Stalinem a Havlem* (2011) a zhruba pět desítek divadelních her, dále filmových a televizních scénářů a knih pro děti.

Pistorius & Olšanská, 2011,
200 str., 249 Kč, e-book
149 Kč